

Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığının İncelenmesi

Nur Demet Gök

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Hemşirelik Bölümü dalında Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Temmuz 2017
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Mustafa Tümer
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Hemşirelik Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Refia Selma Görgülü
Hemşirelik Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Hemşirelik Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Hülya Fırat Kılıç
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

---

1. Prof. Dr. Refia Selma Görgülü

2. Yrd. Doç. Dr. Berna Arifoğlu

3. Yrd. Doç. Dr. Hülya Fırat Kılıç

ABSTRACT

This study was made descriptively with the objective of examining in detail the Environmental Awareness and Environmental Sensitivity students receiving education at the bachelor's degree level in the Department of Nursing at the School of Health Sciences of the Eastern Mediterranean University. The setting of the study was composed of the first, second, third and fourth year students (340) receiving education in the Department of Nursing at the School of Health Sciences of the Eastern Mediterranean University. Whereas, the sampling was composed of the 286 students who voluntarily accepted to participate in the study. The data in the study were collected by using the "Introductory Attributes Form for Students" and the "Environmental Awareness and Environmental Sensitivity Scale". Percentages, the Mann-Whitney U test and the Kruskal-Wallis H test were used in the statistical analysis of the data.

Of the students, 43% were between 20-21 years of age, 64% were female, 32.9% were second year students and 44.4% were living with their families. Of the students, 65.7% did not smoke cigarettes. It was observed that of the students participating in the study, 36.4% felt an interest about the environment and 71.7% had not participated in any activity related to the subject of the environment. While 44.8% of the students expressed that they occasionally showed reactions against individuals who polluted the environment, 86.4% stated that they had not attended any course about the environment and 94.8% stated that they were not a member of any environmental club.

It was observed that among the factors that created a difference in the students on the Environmental Awareness and Environmental Sensitivity Scale, the

variables, such as age, of where they lived, of the use of cigarettes, of feeling interest on the subject of the environment, of participating in an activity related to an environmental organization, of reaction to those who polluted the environment and of attending a course on the subject of the environment were included.

The activities should be increased that would increase even more the environmental awareness and environmental sensitivity of the students in the nursing education program and that would support their taking active roles in the environmental organizations and in the activities of these organizations by reflecting to their individual and professional lives these attitudes that would be developed. It is proposed that advanced-level studies with a broad scope should be made about the environmental awareness and environmental sensitivity for clinician nurses, academician nurses and student nurses.

Keywords: Environment, Nursing Students, Environmental Sensitivity, Environmental Awareness

ÖZ

Bu araştırma; Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde lisans düzeyinde eğitim gören Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığın incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Çalışmanın evrenini Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri (340) oluşturmuştur. Örneklemi ise araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 286 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veriler “Öğrencilere ait tanıtıcı Özellikler Formu” ve “Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği ” kullanılarak toplanmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde yüzdeler, Mann-whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

Öğrencilerin %43'ü 20-21 yaş arası, %64'ü kadın, % 32,9'u ikinci sınıf öğrencisi olmakla birlikte %44.4'ü ailesi ile kalmaktadır. Öğrencilerin %65.7'si sigara kullanmamaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %36.4'ünün çevre konusuna ilgi duyduğu, %71.7'sinin çevre konusu ile ilgili hiç bir aktiviteye katılmadığı görülmüştür. Öğrencilerin %44.8'i çevreyi kirleten bireylere karşı ara sıra tepki gösterdiklerini ifade ederken, %86.4'ü çevre konusu hakkında hiç bir ders almadıklarını ve %94.8'i herhangi bir çevre kulübüne üye olmadığını belirtmiştir.

Öğrencilerin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeğinde farklılık yaratan faktörler arasında; yaş, kaldıkları yer, sigara kullanma, çevre konusuna ilgi duyma, çevre kuruluşu ile ilgili aktiviteye katılma, çevreyi kirletenlere tepki verme ve çevre konusunda ders alma gibi değişkenlerin yer aldığı görülmüştür.

Hemşirelik eğitim programında öğrencilerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığını daha da artıracak, geliştirecek bu tutumlarını bireysel ve mesleki yaşamlarına yansıtılmalarını sağlayacak çevre kuruluşlarında ve bu kuruluşların

etkinliklerinde aktif rol almalarını destekleyecek etkinlikler arttırılmalıdır. Klinisyen hemşirelerin, hemşire akademisyenlerin ve öğrenci hemşirelerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığı konusunda ileri düzeyde geniş ölçekli araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler; Çevre, Hemşirelik Öğrencisi, Çevresel Duyarlılık, Çevre Bilinci

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında, bana büyük destek ve emek veren, değerli bilgilerini ve emeğini benden esirgemeyen, yol gösterici, yardımcı, destekleyici, hoşgörülü ve sabırlı Tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hülya Fırat Kılıç başta olmak üzere, Yüksek Lisans eğitimim boyunca, bilgi ve deneyimleriyle değerli katkılarda bulunan Doğu Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. R. Selma Görgülü'ye, çalışmaya önemli katkılarda bulunan değerli jüri üyesi, Yrd.Doç. Dr. Berna Arifoğlu'na, Hemşirelik Bölümü Öğretim Üyelerinden Yard. Doç. Dr. Gülten Sucu Dağ'a, Prof. Dr. Fethiye Erdil'e, Prof. Dr. Gülümser Kublay'a Yrd. Doç. Dr. Handan Sezgin'e ve Hemşirelik Bölümü öğretim elemanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim ve öğrenim hayatım boyunca desteğini benden esirgemeyen değerli arkadaşım, yoldaşım İncihan Kahraman ' a çok teşekkür ederim.

Tercihlerimde yanımda olan, amaçlarım ve hedeflerim doğrultusunda ilerlerken beni destekleyen ve yüreklendiren sevgili annem Sariye Gök ve babam Efraim Gök' e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iii
ÖZ.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
KISALTMALAR.....	xi
TABLO LİSTESİ.....	xii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	3
1.2 Araştırma Soruları.....	3
2 GENEL BİLGİLER.....	4
2.1 Çevre: Kavramsal Yaklaşım.....	4
2.2 Çevrenin Sınıflandırılması	8
2.3.1 Biyolojik Çevre.....	8
2.3.2 Sosyal Çevre	10
2.3.3 Kültürel Çevre	11
2.3.4 Fiziksel Çevre.....	11
2.4 Çevre Sorunları	12
2.4.1 Hava Kirliliği.....	12
2.4.2 Su Kirliliği.....	13
2.4.3 Toprak Kirliliği.....	15
2.4.4 Diğer Sorunlar	16
2.5 Çevre Bilinci Ve Çevresel Duyarlılık.....	17
2.6 Çevre Eğitimi	19
2.7 Hemşirelik Eğitimi ve Çevre Kavramı.....	21

2.8 İlgili Araştırmalar ve Sonuçları.....	24
3 GEREÇ VE YÖNTEM.....	27
3.1 Araştırmanın Tipi.....	27
3.2 Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....	27
3.3.Araştırmanın Evreni ve Örnekleme.....	27
3.4 Veri Toplama Araçları.....	28
3.4.1 Öğrencilerin Demografik Özellikleri Soru Formu.....	28
3.4.2 Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçe.....	29
3.5 Veri Toplama Süreci.....	29
3.6 Verilerin İstatistiksel Analizi.....	30
3.7 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	30
3.8 Araştırmanın Etik Boyutu.....	31
3.9 Araştırma Takvimi.....	32
4 BULGULAR.....	33
5 TARTIŞMA.....	44
6 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
6.4 Sonuçlar.....	55
6.5 Öneriler.....	56
KAYNAKLAR.....	58
EKLER.....	71
Ek1:Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Uygunluk İzni.....	72
Ek 2: Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Uygunluk İzni.....	73
Ek 3: Gönüllü Bilgilendirilmiş Olur Formu.....	74
Ek 4: Öğrencilerin Demografik Özellikleri Soru Formu.....	78

Ek 5: Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği.....	80
Ek 6: Ölçek Kullanım İzni Yazısı.....	82
Ek 7: Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği Alt Boyutlar.....	83
Ek 8: Hemşirelik Öğrencilerine Ait Diğer Tanıtıcı Özellikleri.....	86
Ek 9:Hemşirelik Bölümü Öğrencilerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları.....	87

KISALTMALAR

DAÜ	Doğu Akdeniz Üniversitesi
ÇBCDÖ	Çevre Bilinci Ve Çevresel Duyarlılık Ölçegi
SBF	Sağlık Bilimleri Fakültesi
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo1 : Hemşire kuramcılara göre çevre kavramı.....	6
Tablo 2: Sağlığı etkileyen çevresel faktörler ve sağlık bakım profesyonellerinin sorumlulukları	10
Tablo 3: Öğrencilerin Çevre Sorunların Yönelik Tutum ve Davranışlarına Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	27
Tablo 4 : Hemşirelik Öğrencilerine Ait Tanıtıcı Özellikleri.....	37
Tablo 5: Öğrencilerin Ailelerine Ait Tanıtıcı Özellikleri.....	39
Tablo 6: Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları.....	40
Tablo 7: Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları.....	41
Tablo 8:Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ailelerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları.....	45

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Araştırmanın Takvimi.....	35
------------------------------------	----

Bölüm 1

GİRİŞ

Çevre kavramını anlamak basit ve kolay görünebilir. Ancak bir kez yakından incelendiğinde bu konu karmaşık ve ayırt edilmesi zordur. Canlıların evi haline gelen çevre, insanlar ve canlılar arasındaki ilişkinin sürekliliğini sağlamaktadır (1). Çevre için önemli bir o kadar da riskli bir öge olan insan çevrenin vazgeçilmezlerindedir. İnsanların doğaya olan hakimiyeti artıkça birçok çevre sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnsanların ortaya çıkardıkları çevre sorunları toplumun sağlığını tehlikeye atacak şekilde artmış, yaygınlaşmış ve geri dönüşülmez bir hale gelmiştir (2). Çevre sorunun nedeni insan olmasına karşın, bu sorunun çözümü yine insandır. (1). İnsanların çevreyi değiştirmeye yönelik yaptığı etkinlikler doğal dengeyi tahrip etmiş ve bunun sonucunda bütün insanlığı tehdit eden tehlikeli çevre sorunları yaşanmaya başlamıştır. Çevre sorunları denilince akla birinci olarak yaşam ile alakalı gereksinimlerin karşılanması, imkansız hale getirilen ya da zorlaştırılan engeller gelmelidir(3).

İnsan nüfusunun hızla artmasıyla bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler ile doğal kaynakların tüketilmesi ve tahrip edilmesi; toprak, hava ve su kirliliği gibi sorunları tetiklemiştir. Çevre sorunlarının toplumsal yaşam üzerinde yarattığı etkileri görülmeye başlandıkça bir tepki olarak çevreyi koruma bilinci ve çevre duyarlılığı yaygınlaşmaktadır (4). Doğal güzelliklerden ve zamanla kaybedilen kaynaklardan mahrum kalmanın yarattığı huzursuzluk, sonraki nesillere doğal güzelliklerin ve kaynakların aktarılamama kaygısı toplumu önlem almaya, kusurları tekrarlamamaya

yönelmiştir (5). Çevre bilinci ve duyarlılığının geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir (6). Çevre eğitimi, insanların çevre sorunlarına çözümü üzerinde yer alan en önemli konudur (1). Çevre sorunlarının azaltılmasında ve çözümündeki değerin anlaşılmasıyla birlikte çevre eğitiminin sürdürülebilirlik kapsamındaki rolü önem kazanmıştır (5). Çevre eğitimi; toplumda olumlu ve duyarlı tutum değişikliklerinin meydana gelmesi, bilgi birikimine sahip olması, zarar gören çevrenin tekrar kazandırılması ve doğal çevrenin korunması, çevre ile alakalı konularda doğru tutum kazanabilmesi için önemli bir yer tutar (6). İnsan etkinlikleri ve çevre arasında bir denge kurmak için hemşirelik eğitiminde çevrenin önemli bir yeri vardır. Hemşirelik eğitimi profesyonel bir eğitim olup, çevre sorunlarına cevap vermek, küresel çevre ile ilgili bilinçlendirme, hemşirelik uygulamaları için geçerli politik kararlar alma ve diğer hemşire adaylarını eğitime, bilgilendirme, bilgi tabanı oluşturulmasını sağlar (7). Çevrenin korunması gelecek nesiller için, bireylerin, hemşirelik öğrencilerinin ve sağlık profesyonellerinin kendini sorumlu hissetmesi gereken hayati bir konu olup, nitelikli birey yetiştirme görevini üstlenen eğitim kurumları ve eğitimcilere çevre konusunda sorumluluk düşmektedir (8). Çevre, çevre sağlığı ve danışmanlığı koruyucu sağlık hizmetlerinin içinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu doğrultuda, bu hizmetleri gelecekte verecek olan hemşire adaylarının normal bir vatandaş olarak çevreye ilişkin duyarlılıklarının artırılması son derece önemlidir.

Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde; Çınar ve ark. (2010), Hemşirelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları isimli çalışmalarında; Hemşirelik son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranışlarının istenilen düzeyde olduğu, çevresel risk faktörlerinin ise öğrenciler tarafından risk olarak algılanmadığı belirlenmiştir. (14). Çelik ve ark. (2016), hemşirelik ve tıp öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik

çalışmasında; tıp öğrencilerinin puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı şekilde çevreye duyarlılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (72).

Türkiye’de ilköğretim, ortaöğretim ve eğitim fakültesi öğrencileri ile çalışmaların yapıldığı fakat hemşirelik öğrencilerini ele alan sınırlı çalışmaların olduğu dikkat çekmektedir. Yine literatür incelendiğinde Kuzey Kıbrıs’ta hemşirelik lisans öğrencilerinin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığını değerlendiren çalışmalara rastlanmamıştır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu bilgiler ışığında araştırma, hemşirelik öğrencilerinin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığını belirlemek amacı ile tanımlayıcı nitelikte gerçekleştirilmiştir.

1.2 Araştırmanın Soruları

- 1- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin çevre bilinci ne düzeydedir?
- 2- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin çevresel duyarlılığı ne düzeydedir?
- 3- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri ile çevre bilinci arasında fark var mıdır?
- 4- Hemşirelik bölümü öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri ile çevresel duyarlılığı arasında fark var mıdır?

Bölüm 2

GENEL BİLGİLER

2.1 Çevre: Kavramsal Yaklaşım

Çevre sözcüğü, günlük yaşamda daha fazla kullanılmasıyla ve çevre sorunlarının artmasıyla 20.yy' dan itibaren yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (9). Çevre kavramı, sade ve anlaşılır gibi görünse de aslında anlaşılması güç bir yapıda olduğu anlaşılmıştır. Çevre kavramı çok geniş kapsamlı olup, birçok tanımlanmıştır (10).

Çevre ; eski çağlardan bu yana hemşirelik eğitimi ve mesleğinde yer alan önemli bir konu olmuştur. Coğrafi açıdan çevre ; birey ve çevresi arasında karşılıklı olarak etkilenmenin her türlü kurallarını ortaya koyması ve her türlü etkinliklerin incelenmesidir. Ekonomik bakımdan çevre; doğa ve birey tarafından biçimlendirilen öğelerin tümüdür. Ekolojik olarak çevre ise; insanla ilişkili canlı-cansız her şeyi, canlıların yaşam alanını kapsayan ortama denilmektedir (11). Çevre en genel anlamı ile bir canlının yaşam ortamıdır(8). Avrupa birliği çevreyi; 'birey ve toplum çevresini çerçevelerinin ve yaşam koşullarını oluşturan öğelerin tümü'olarak tanımlamıştır (12). Canlılar yaşamlarını inorganik ya da organik maddelerden oluşmuş karşılıklı etkileşim halinde sürdürürler. Canlıların etkilendikleri, etkiledikleri ve yaşamsal bağlarla bağlı oldukları bu ortamlara çevre denir (13).

Toplumun ve bireylerin ekonomik, sosyal, psikolojik, fiziksel, biyolojik ve kültürel yaşamını etkileyen etmenler çevre olarak tanımlanır (14). TDK'a göre

çevre;bir şeyin yakını dolayı etrafı, periferi, daha kapsamlı olarak ise kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam şeklinde tanımlanmıştır (15).

Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşleri Bakanlığına göre çevre; insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır, kısacası çevreyi gözümüzün gördüğü hersey olarak tanımlamıştır (16).

İnsanlardan kaynaklanan ekolojik zararlar, canlı ve cansız çevrenin doğal dengesinin bozulmasına çevre kirliliği denilmektedir (28). Çevre ve sağlık üzerinde negatif etkileri olan soluduğumuz dış havada; toz, gaz, duman, koku ve su buharı gibi kirleticilerin bulunması şeklinde tanımlanır (32,33). Toprağın kimyasal, biyolojik, fiziki yapısı ve jeolojik yapısının insanoğlunun çıkarları doğrultusunda bozulmasına, yıpranmasına ve tükenmesine toprak kirliliği denilmektedir (39).

Bu tanımlardan yola çıkılarak çok kapsamlı bir kavram olan çevrenin insan ve doğa etkileşimini içine aldığı anlaşılmıştır (17). Hemşirelik kuram ve modellerini geliştiren kuramcıların günümüze dek çevre kavramı ile alakalı farklı düşünceleri bulunmaktadır (18).

Tablo 1: Hemşire kuramcılara göre çevre kavramı

KURAMCININ ADI	YAŞADIĞI YILLAR	KURAMININ ADI	KURAMCININ ÇEVREYE BAKIŞ AÇISI
Florence Nightingale	1820- 1910	Çevre kuramı	Temel kavramı çevre olan Florance Nightingale psikolojik ve sosyal çevreden çok fiziksel çevreye önem vermiştir. Çevre ölüm ve hastalığa neden olan mikroorganizmaların ve hastalıkların gelişmesini sağlayan ya da önleyen hayatı etkileyen dış etmenler olarak görülebilir (20,19). Hastalara yardım edilmesi,ihtiyaçların karşılanması,yaşama güçlerinin korunması hemşireliğin bir amacıdır. Florance Nightingale genelde yazılarında temiz hava, havalandırma,bireysel hijyen,su ve ısı gibi önemli konular üzerinde durmuştur.Hemşirelik hastayı hayata döndürecek en iyi şartları hazırlayan bir uygulamadır.Bu sebeple tıbbi uygulama iyileştirici değil, yaşama yardımcı görevlere sahiptir.Tıp hasta olan bireyin ameliyat işlemi görürken, hemşirelik ameliyat sonrası hastayı en iyi sağlık koşullarına ulaşması için çevreyi yararlı bir biçimde kullanarak yardımcı olacaktır (18).
Virginia Henderson	1897- 1996	Hemşirelik tanımı kuramı	Organizmanın yaşamını ve gelişimini etkileyen dış şartlar ve etkenlerin bütünüdür ve ‘çevredeki tehlikelerden kaçınma’temel gereksinimlerden birisidir’olarak tanımlamıştır (21).
Sister Callista Roy	1939-	Adaptasyon kuramı	Kişinin ya da grupların gelişim ve davranışlarını kapsayan tüm koşullar,durumlar ve etkilerdir’ şeklinde tanımlamıştır. Çevre iç ve dış faktörleri içererek kişiyi sürekli değişim gösteren çevreye uyarıcı yanıtlar vermesi için uyarır. Sürekli değişim durumlarına karşı kişi yeni cevaplar verme kabiliyetine sahiptir (18).
Katharina Y. Kolcaba	1944-	Konfor kuramı	Konforu arttırmak için hemşire akraba ya da kurum tarafından değiştirilebilen birey, aile kurum’olarak tanımlanır (20).
Ida Jean Orlanda	1926-	Hemşirelikte etkileşim kuramı	Hastanın hastalığının önlenmesinde veya giderilmesinde çevrenin önemli olduğu, gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik uygun şekilde düzenlenmesi, hastalığıyla ilgili sıkıntı yaşayabileceği ve hemşirelik bakımına gereksinim duyabileceği belirtilmektedir (20).

Ramona Thieme Mercer	1929-	Annelik rolü yeteneği-anne olmak kuramı	Bireyin gelişimi çevreden ayrı düşünülemez. Toplumsal destek, çevredeki baskılar baba ve anne rol becerisini ya da gelişmekte olan çocuğu etkiler (20).
Hildegard Papeu	1909- 1999	Kişilerarası ilişkiler kuramı	Organizma dışında var olan koşullar ve daha çok gelenek , görenek ve inançlarla biçimlendirilmiş kültürel çevre' şeklinde değerlendirmiştir (21).
Martha Rogers	1914- 1994	Uniter-birimsel insan kuramı	Bölümleri farklı özellik gösteren,istenilen şekle sokulamayan dört boyutlu enerji alanının tanımlanması' olarak belirtilmiştir (21).
Pamela G. Reed	1952-	Öz aşkınlık(kendini gerçekleştirme) kuramı	Aile,sosyal alan fiziksel çevre ve topluluk,insanla ve nesnelere arasındaki tedavi edici etkileşimler süresince,hemşirelerin etkilendiği sağlık sürecine önemli bir şekilde katkı sağlayan faktörlerdir (20).
Nola J. Pender	1941-	Sağlığı geliştirme modeli	Bireylerin biyopsikososyal karmaşıklığı çevre ile karşılıklı olarak etkileşime girer,giderek çevreyi değiştirir ve zaman içinde kendisi değişir (20).

2.3 Çevrenin Sınıflandırılması

Çevre kavramının değişik sınıflandırılmaları olabilir. Bireyin içinde yaşadığı çevre biyolojik, sosyal, kültürel ve fiziksel çevre olmak üzere dört başlık altında ele alınabilir (17, 18).

2.3.1 Biyolojik Çevre

İnsanın Dünya da dış doğa ortamı içerisindeki durumuna biyolojik çevre denir. Beden dışı ve beden içi olarak 2 grupta incelenir. *Beden dışı biyolojik çevre*; güneş ışığı, iklim, ısı, su, bakteriler, böcekler, bitkiler, hayvanlar vb. canlılar doğayı kapsar. İnsanların dış doğa ortamı içerisindeki durumlarıdır. Yaş, cinsiyet, ırk, zeka, motivasyon, katılım gibi bireysel özellikler ve fizyolojik süreçler ise *beden içi biyolojik çevreyi* içerir (18).

- **Yaş;** Çocuk, yetişkin ve yaşlı bireyleri farklı sağlık sorunları ile etkilemektedir. Su çiçeği, kızamık, kızamıkçık çocukları, ülserler, serebro-vasküler yaralanmalar yetişkinleri, osteoporoz, Parkinson gibi sağlık sorunlarının ise yaşlılar üzerinde etkisi vardır.

- **Cinsiyet;** Sağlık durumunu etkileyen etmenlerdendir. Hemofilide annenin kusurlu geni oğluna geçebilir.
- **Kalıtım;** Sağlıklı olma ve hastalıkların gelişiminde bazen kalıtsal faktörler etkilidir. Bu etkiler primer hastalık nedeni olabilir ya da hastalık nedenlerinin arasında hastalığa yardımcı faktör olarak yer alır.
- **İrk;** Akdeniz insanları, Araplar ve Güney Asya insanları ve Kafkaslıları etkileyen orak hücreli anemi, kırmızı kan hücresinin orak şeklinde oldukları kalıtsal bir kan hastalığıdır.

- **Fizyolojik süreçler;** İnsanların sağlığıyla ilgilenererek yaşamayı sağlar. Fizyolojik süreçler, bedensel büyüme ve gelişmeleri, yaralanmış dokuları, biyo-fizyolojik düzenleyici mekanizmaları içerir (22).
- **Zeka ve Motivasyon;** Bireyin sağlığı ile ilgili bilinçli adımlar atmasına, koruyucu önlemler almasına yardım eder (22).

Fiziksel, biyolojik ve sosyal çevrede insan sağlığını tehdit eden, olumsuz yönde etkileyerek sağlığa zarar veren birçok unsur yer almaktadır. Bu unsurların ortamdaki uzaklaştırılmasında sağlık profesyonellerinin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar ve risk faktörleri aşağıdaki tablo da yer almaktadır (23).

Tablo1: Sağlığı etkileyen çevresel faktörler ve sağlık bakım profesyonellerinin sorumlulukları

Sınıflandırma	Risk faktörleri	Sorumluluklar
Biyofiziksel çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Gürültü • Radyasyon • Hava kirliliği • Mikroorganizmalar • Enfeksiyonlar 	<ul style="list-style-type: none"> • Toplum ve çevre uyumunun sağlanması • Güvenli çevre oluşturulmalı ve sürdürülmeli • Sağlık hastalıklarının kontrolünün sağlanması ve korunma yöntemlerine ilişkin eğitimler verilmesi • Hastalık riski yaratan çevresel faktörler hakkında topluma eğitimler verilmesi

Sosyal çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşam şekli • Evlilik problemleri • Sosyal izolasyon • Bireylerin sağlığa bakış açısı 	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumun yanlış sağlık uygulamalarını ve anlayışlarını değiştirme • Bireyin sosyal yaşam tarzı değiştirilerek sağlık için risk yaratan durumlarda bireye yardım edilmeli • Anne baba rolleri ve çocuk ilişkilerini geliştirme
Kültürel çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal değerler ve yanlış sağlık inanışları • İnanç sistemi • Geçmiş- günümüz çatışması 	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumun yanlış sağlık inançları ve uygulamalarının farkına varılmasının sağlanması • Meslek uygulamalarının toplumun inançları bakımından değerlendirilmeli

2.3.2 Sosyal Çevre

İnsanlar Dünya'daki tüm varlıklar gibi fiziksel ve biyolojik elemanlardan kurulu bir çevre içinde yaşamaktadır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran ve yaşamını farklı yönleriyle uyum zorlukları sebebiyle güçlendiren özelliğe sahiptir. Bu özellik insanları toplumsal bir ortamda bir sosyal çevre içerisinde yaşamasıdır (18).

İnsanların sosyal, ekonomik ve siyasi sistemleri gereği fiziksel çevre içinde oluşturdukları ilişkilerin tümü sosyal çevredir. Farklı bir ifadeyle sosyal çevre;

insanların çevresindeki aile, sosyal gruplar, sosyal kurumlar, sosyal sınıfları oluşturur (22).

2.3.3 Kültürel Çevre

Kültür; bireylerin sosyal yaşamlarındaki davranışlarına, pozisyonlarına beklentilerine ve farklı sorumluluklara sahip olduklarına dair rehber bir kavramdır. Canlı bir kavram olan kültür toplumdaki bireylerde aynı algıların oluşmasını ve insanların birbiri ile iletişim ve etkileşimini sağlayan inanış, davranış ve ortak değerlerdir (24).

Kültür bir öğrenme sürecidir, bu süreç sosyal çevre içerisinde gerçekleşir. Bireylerin giyim tarzı, günlük yaşam aktiviteleri, beslenme alışkanlıkları, sağlıkla ilgili inançlar, farklı kültüre sahip insanlara bakış açısı, sağlık problemleri ile baş etme biçimi, dil, dini inançlar, farklı kültür ve toplumdaki bireylerin birbirleriyle çalışması, geleceğe karşı tutumlar kültür tarafından etkilenir (22,23).

2.3.4 Fiziksel Çevre

Fiziksel çevre; insanları etkileyen dış koşulların tümüne denilmektedir. İnsanların etrafında bulunan doğa yapısı içindeki doğal fiziksel etkenlerin yanı sıra bir fiziksel çevre bulunmaktadır. İnsan ve fiziksel çevre her zaman etkileşim halinde bulunup bireylerin sağlığı üzerinde önemli etkileri vardır. Fiziksel çevre doğal ve yapay çevre olarak oluşumu bakımından iki grupta incelenir. *Doğal çevre*; henüz insanın müdahale edemediği veya değiştiremediği tüm doğal varlıklar olarak tanımlanabilir' cansız ve canlı varlıklar su, hava, toprak, bitkiler ve hayvanlar doğal çevre içerisinde yer alır. *Yapay çevre*; doğal çevreden yararlanarak insanların hayatlarına başladığı andan itibaren günümüze kadar oluşturulan tüm varlıklara(kentler,evler,yollar) olarak tanımlanır (25, 18, 26, 22).

2.4 Çevre Sorunları

Bireyin çevreyi kendine uydurma ve değiştirmesi başlıca çevre sorunlarına ve çevre kirliliğine sebep olmaktadır (27). Nüfusun artmasıyla birlikte insanlar ihtiyaçlarını karşılayamamış ve çevreyi kendi çıkarları doğrultusunda değiştirerek doğayı hızlı bir şekilde harap etmişlerdir (29). İnsan sağlığına zarar vermeye başlayan (enerji kaynaklarının ve tarım arazilerinin tükenmesi, canlı türlerinin yok olması, hızlı nüfus artışı vb.) çevre sorunları önem kazanmaya başlamıştır (8). Sorunların ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi, insan sağlığını pozitif yönde etkileyerek, çevre sağlığının düzenlenmesinde hemşirelere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir (30).

Çevre sorunlarının ortak özellikleri;

- Çevre sorunları karmaşık bir yapıya sahip olup birbirleri ile bağlantılıdır. Bu karmaşıklık diğer toplumsal olayları da etkilemektedir
- Çevresel sorunlar evrenseldir. Tüm dünyayı gelecek nesilleri, canlı cansız varlıkları etkisi altına almaktadır
- Çevre sorunlarının etkileri yıllar geçtikten sonra bile günümüzde görülebilmektedir. Japonya'ya atılan atom bombasının etkileri halen günümüzde devam etmektedir (31).

2.4.1 Hava Kirliliği

Canlıların yaşamını normalde havada bulunmayan ya da zararlı olmayan miktarda bulunan maddelerin artış göstermesine bağlı olarak, ekonomik kayıplara ve fiziksel zararlara yol açan insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen durumlara hava kirliliği denilmektedir (34). Hava kirliliği, günümüzün en önemli gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaygın problemlerinden olup, tahmini olarak her yıl 30

milyon insanın yaşamını ve yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen toplum sağlığı problemi olarak karşımız çıkar (33, 28).

Hava kirliliğinin insan sağlığı üzerine etkisi:

Hava kirliliği insan sağlığını olumsuz etkileyerek kalp ve solunum sistemlerini harap etmektedir. Kükürt dioksit gibi gaz kirleticileri burun ve farenksten emilirler. Ozon ve azot suda emilmeyen gazlar olup solunum sisteminin derinliklerine ulaşırlar, Kobalt elementi ise alveoler kapiler membrandan dizüfyona uğrayarak hemoglobine bağlanmaktadır. Özellikle yaşlı ve çocuklar üzerinde kalp-damar, sindirim sistemi, sinir sistemi, solunum sistemi, ,böbrek ve idrar yolları, akciğer kanseri gibi sistemik hastalıkların görülme sıklığını arttırdığı düşünülmektedir (28).

Hava kirliliği ile ilgili alınacak önlemler:

- Hava kirliliğinin önlenmesine yönelik olarak yapılan başlıca uygulamalar;
- Otomobil egzozundan çıkan gazların engellenmesi
- Baca gazlarının havaya karışımını engelleyen baca süzücülerin takılması
- Eski motorlu taşıtların trafikten alınması
- İnsanların toplu taşıma araçlarını kullanmaları konusunda teşvik edilmesi
- Kent planlaması yapılarak boş alanların yeşil alan projeleri olarak değerlendirilmesi

(28,34).

2.4.2 Su Kirliliği

Su; canlı ve canlılığın her şeyi olup, hayatın içinde en temel ihtiyaçtır. İçerisinde bulunan mineraller ve bileşikler vücudumuzda gerçekleşen biyokimyasal reaksiyonlar üzerinde önemli rol oynar. Su, insan vücudunun en yüksek oranda ihtiyaç duyduğu, kalorisi olmayan besin maddesi olmasının yanı sıra vücut ph

dengeğini koruma,artık madde ve besinlerin taşınması,hücrelerdeki moleküler ve organellere dağılma ortamı oluşmasına kadar bir çok görevi vardır (35).

Su, insan vücudunun %65 ini, kasların %75'ini kanın ise %80-90'lık kısmını oluşturmaktadır. Yetişkin bireylerde bedensel ihtiyacın yerine getirilmesi için günde yaklaşık 2,5 litre su tüketilmesi gerekmektedir (28). Dünyamızın ¾ ü su ile kaplı olmasına rağmen içilebilir su oranının fazla olduğu anlamına gelmemektedir. Dünyanın içilebilir nitelikte su oranı sadece %0,74 civarındadır(35).

Hızlı nüfus artışı, kentsel atıklar, taşımacılık, enerji santralleri, büyük sanayi kuruluşları, tarımsal faaliyetlerde kullanılan gübre ve zirai ilaçların yer altı sularına karışması su kirliliğine neden olmaktadır. Deterjanlar,ağır metaller,yağlar, petrol atıkları,mikroorganizmalar gibi maddeler başlıca kirleticilerdir (36).

Su kirliliğinin insan sağlığı üzerine etkisi

Farklı yollar ile kirlenen suların toplum sağlığını tehlikeye düşürdüğü bir gerçektir. Bireylerin bu konular hakkında bilinçsiz kalması, su kaynaklarının yeterince temizlenmemesi, tüberküloz, kolera gibi insan sağlığını tehlikeye düşüren salgın hastalıkları gün yüzüne çıkartmaktadır (37).

Su kirliliğinin önlenmesine yönelik olarak yapılan başlıca uygulamalar;

- Tarım arazilerinde zirai ilaçların bilinçli kullanımı sağlanmalıdır,
- Su kaynakları korunmalıdır,
- Evrensel atıklar kanalizasyon sistemine bağlanmalı ve kanalizasyon suları arıtılmalıdır,
- Sanayi alanındaki zararlı atıklar geliştirilmiş arıtma sistemleri ile arıtılarak suya verilmelidir,
- Katı atıkların geri dönüşümü sağlanmalıdır (38).

2.4.3 Toprak Kirliliği

Modern tarımın getirdiği olan yanlış tarım teknikleri, yanlış gübre ve fazla zirai ilaç kullanımı, sanayileşmenin hızla artmasıyla atık ve atıkların, zehirli tehlikeli maddelerin toprağa bırakılmasıyla toprak kirliliği ortaya çıkmıştır (28,40). Ağır metaller, hormonlar, radyoaktif maddeler, organik bileşikler gibi ürünler toprak kirleticileri olarak bilinmekte ve günümüzün büyük bir sorunu haline geldiği bilinmektedir (41).

Toprak kirliliğinin insan sağlığı üzerine etkisi

Ağır metaller toprak aracılığı ile bitki dokularında depolanarak hayvan ve bitkiler üzerinde ağır etkiler yaratmaktadır. Bitkiler aracılığı ile besinlerimize, hayvanlar aracılığı ile ise et ve süt ürünlerine yerleşen maddeler buradan insan bedenine girebilirler. Bu maddelerin bir kısmı yüksek dozda vücutta bulduklarında zehirleyici etki, düşük dozda ise biyolojik birikim yaparak zararlı etkilere yol açarlar (34,41).

Toprak kirliliği ile ilgili alınacak önlemler:

- Orman ve yeşil alanlar koruma altına alınmalı
- Atık maddeler toprağa zarar vermeden toplanmalı ve imha edilmeli
- Ormanlık alanlar artırılmalı
- Çiftçiler ziraat mühendislerinden yardım alarak toprağı yanlış işleme, sulama ve fazla gübre, ilaç kullanımına çözüm bulmalı
- Bireyler organik tarıma teşvik edilmeli
- Verimli tarım alanlarının üzerine sanayi ve yerleşim yerleri kurulmamalı
- Toprağa uygulanan belirli maddelerin toprak kirliliğinin önüne geçmesi sağlanmalı (42,38).

2.4.4 Diğer Sorunlar

Katı Atıklar

Atıkların çevre ve insan sağlığı üzerindeki etkileri çok fazladır (34). En basit tanımı ile atık; ihtiyaçlarımız doğrultusunda kullandığımız maddelerin, kullanıldıktan sonra atılan kısmına denilmektedir (43). Katı atıkların insan sağlığı üzerinde olumsuz etkilerinden dolayı atıkların sağlık koşullarına uygun şekilde taşınıp yok edilmesi ve zararsız hale getirilmesi gerekmektedir (34).

Gürültü Kirliliği

İnsan yaşamı üzerinde fizyolojik ve psikolojik etkiler yaratan gürültü olgusu günümüzde önemli bir kirlilik unsuru haline gelmiştir (44). Gelişmiş ülkelerde ve megakentler de kentleşmenin artması, ulaşımın ve teknolojinin yaygınlaşması endüstri gibi etkenlerin yarattığı önemli bir çevre sorunu ise gürültü kirliliğidir. Gelişmiş modern toplumların tanımlandığı bir sorundur (45).

Kentlerde yaygın olarak, trafikin yoğun olması, gereksiz kullanılan kornalar,televizyon ve müzik aletlerinin çıkardığı sesler,endüstri bölgelerinden yayılan gürültüler insan sağlığını olumsuz yönde etkileyerek iş verimini azaltmaktadır. Yapılan araştırmalarda iş yerlerinde oluşan gürültü azaldığında işin zorluğu azalarak verim yükselmektedir (43).

Gürültünün insan üzerindeki etkilerini 4'e ayırabiliriz;

- Fizyolojik etkiler: solunumun hızlanması, kan basıncının artması vb.
- Psikolojik etkiler: stres, sinirlilik hali
- Fiziksel etkiler: sürekli veya geçici işitme bozuklukları
- Performans etkileri: gürültüye maruz kalma süresi ve şiddeti iş veriminde yaşanan düşüklük hareketin yavaşlaması, konsantrasyon bozukluğu insan sağlığına zararlı etkileri vardır (46).

2.5 Çevre Bilinci Ve Çevresel Duyarlılık

Gelecek nesiller için doğal kaynakların ve çevre sorunlarının kontrol altına alınması, bilinçli tüketicilik, çevre konusunda eğitimin önemi artırılarak çevreye yönelik tutumların değişmesi yalnız toplumun çevre duyarlılığı ile çözümlenebilir (17). TDK 'na göre duyarlılık kavramı; 'duyarlı olma durumu, duygunluk, duyarlık, hassaslık' şeklinde tanımlanmıştır. Yıllar içerisinde doğa ve çevre üzerinde oluşan kanıtlanmış ve kanıtlanmamış sorunların toplum tarafından nasıl algılandığı, toplumun rahatsızlıkları ve tepkileri ise çevre duyarlılığı olarak tanımlamak mümkündür (47). Çevreye duyarlı birey ise; çevre kirliliğinin ve nüfus artışının farkında olan, doğal kaynakları koruyan, çevre sorunlarına karşı olumlu tutumlarda bulunmaya istekli olan kişiler olarak tanımlanır (17).

1970'li yıllarda ortaya çıkan çevre duyarlılığı Türkiye' de ciddi boyutlara varan çevre sorunları karşısında gösterilir. Türkiye' de çevre duyarlılığının oluşmasının temeli olan Dünya Çevre Konferansı 1972 yılında Stockholm ' de gerçekleşmiştir. Ardından çevre örgütlenmesine ilk adım olarak Türkiye' de 1978 yılında Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı kurulmuştur.

Çevre sorunlarına duyarsızlık konusunda Çevre ve Orman Bakanlığının yanı sıra;

- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığının çalışmaları bulunmaktadır (45).

Aile, toplum ve bireyi tüm nitelikleri ile ele alan hemşireler/ sağlık profesyonelleri, kitle iletişim araçlarının, yüksek öğretim kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin çevre duyarlılığını geliştirmesinde önemli rolleri vardır (17).

Yaşamın her evresinde bireyin doğayı anlamasına fırsat verilmeli, hayvan, bitki yetiştiriciliği gibi çeşitli deneyimler kazandırılmalı ve bu yönde cesaretlendirilmesinin çevre duyarlılığını geliştirilmesinde önemli yeri vardır (8,17).

Çevre duyarlılığı kavramı ile çevre bilinci kavramı da öne çıkmaktadır(17).Türk Dil Kurumu'na göre bilinç; 'insanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuurlu, algı ve bilgilerin zihninde duru ve aydınlık olarak izleme süreci' olarak tanımlanmaktadır.

Çevre bilinci;

- Bireylerin toplumsal tarihsel doğal çevresini anlamasını, tanımasını bilinçli bir duyarlılık edinmesinde
- Bireylerin çevre ile ilgili sorunların ortadan kaldırılmasında sivil toplum örgütleri ile kararların alınmasında
- İnsanın tarihsel, doğal, toplumsal çevresinde gerçekleşen olaylarla ilgilenmesi, izlenmesinde,
- Toplumun doğal, tarihsel çevresinde gerçekleşen olaylar ile ilgilenmesidir (48).

Politika kendini yoğun olarak gösterdiği çevre bilinci kavramının kullanım alanlarındandır. Çevre bilgisi, çevreye yönelik olumlu tutumlar ve çevreye yararlı davranışlar çevre bilincinden amaçlanan davranışlardır. Bu bilgiler kısaca şu şekilde açıklanır;

- Çevre bilgisi; çevre bilimi alanındaki gelişmeler, çevre sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm yolları, doğa hakkındaki tüm bilgiler.
- Çevreye yönelik tutumlar ;çevre sorunları ile ortaya çıkan huzursuzluklar, korkular,kızgınlıklar,değer yargıları ve çevre sorunlarını gidermek isteyen bireylerin çevreye yararı olan pozitif ve negatif durum ve davranışlardır.

- Çevreye yararlı davranışlar; çevrenin korunması için gösterilen davranışlardır (49).
- Çevreye yararlı davranışlar veya çevre dostu davranışlar gerekli kaynaklarda yer alır (50).

Çevre bilincine sahip bir birey; çevrenin zarar görmesini de duymaz ve yansız kalmayan, bencil davranmayan, bireysel kazanımlarını hırsla dönüştürmeyen, çevre dostu kişilerdir. Çevre konusunda bilgiye sahip bireyler su ve enerji kullanımında tutumlu ve tasarruflu davranmıyorsa, çevreye zarar verenleri gördüğünde duymaz davranıyorsa, bu kişinin çevre bilincinden söz edilemez (51). Çevre bilincinin gelişmesinde, eğitim kurumlarının, aile ve toplumun, kitle iletişim araçları ve sivil toplum örgütlerinin önemi büyüktür (52).

Bireylere çevre koruma bilinci ve duyarlılığını oluşturarak yaygın hale getirmek için verilen eğitim doğru ve gerçek bilgiler ışığında olmalıdır. Çünkü çevreye saygınlığı bir toplum düzeni, bireylerin doğru bilgiye ulaşarak oluşacak bilinç ve davranışlar bütünlüğüne bağlıdır (45).

2.6 Çevre Eğitimi

Doğal kaynakların tüketimi, yaşam standartlarının yükselmesi, yok edilen ormanlar, hızlı nüfus artışı ve beraberinde gelen sorunların kaynak tüketimini arttırması, bilinçsiz teknolojik gelişmeler, kirletilen su, toprak ve hava sonucu oluşan çeşitli hastalıklar ve ölümler, toplumun sağlığını, ve toplumun geleceğini tehdit eden unsurlardır (8,53). Çevrenin korunması, toplum sağlığı ve gelecek için tüm bireylerin sorumluluk alması gereken bir konudur (8).

İnsanlığın geleceği açısından bireyleri çevreye duyarlı ve bilinçli hale getirmek için çevre eğitimi verilmelidir. Çevre eğitimi bireylerde çevreye yönelik tutumların, çevrenin gelişmesini ve bu tutumların davranışa dönüşmesini

sağlamaktadır. Çevre eğitimi; çevrenin korunmasına yönelik değerlerin ve tutumların, bilgi ve becerilerin geliştirilmesi, çevre dostu davranışlarının gösterilmesi ve bunların sonuçlarının görülmesi sürecidir (51).

Çevre eğitiminin amacı; İnsan, doğal süreçler ve sistemler arasındaki etkileşimi geliştirmek sosyal ve bireysel gruplarda çevre bilincini geliştirerek çevreye karşı duyarlılıkları sağlamak ve evrenin içerisinde bulunduğu çevresel sorunlardan haberdar olan, sorunlara çözümler üretebilen, çevre ahlakı, ekolojik kültürü yüksek olan, çevre okuryazarı bilinçli bireyler yetiştirmektir (54). Bireylerin çevre bilincini geliştirerek, çevresel duyarlılığını artırmak yaşanabilir bir çevre için olumlu katkılar sağlar (54). Çevre için eğitimin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanda amaçları vardır. Ekolojik kültürü, çevre okuryazarlığını artırmak bilişsel alandaki amaçların içerisinde yer alırken, çevre ve çevre problemlerine karşı tutum, değer ve davranışlar duyuşsal alandaki amaçlar içerisinde yer alırlar. Çevre sorunlarında çözümünde görev alan ve bu görevleri yerine getiren, çözüm üretmeye çaba gösteren bireyler yetiştirmek davranışsal alanların amaçları içerisinde yer almaktadır (55). Çevre eğitiminin gerekliliği 1970 li yıllardan beri önem kazanan önemli bir konudur (56). O yıllar da çevre sorunları ve bu sorunların meydana getirdiği sonuçlar birçok ülkede önem arz etmeye başlayarak çevre eğitimi olgusu kabul edilmiştir. Çevre eğitiminin uluslar arası bir boyut kazanması ise 1972 yılında Stockholm’ de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansında gerçekleşmiş oldu (57, 58). 1978 yılında yayımlanan Tiflis Bildirgesi’nde çevre eğitiminin önemi ve amaçlarından bahsedilmiştir. Bu bildirme doğrultusunda çevre sorunlarının farkına varma, eğitimin amacı, beceri, bilgi yeteneklerine sahip bireyler yetiştirerek problemlerin çözümünü ve tekrarlanmasını sağlamayı amaçlayan bir dünya toplumu geliştirmeyi belirlemiştir (59, 60).

Tiflis Bildirgesine göre çevre eğitiminin amaçları, hedefleri ve esasları ayrı başlıklar halinde düzenlenmiş ve belirtilmiştir;

Tiflis Bildirgesinin Amaçları;

- Bilinç: Toplumun çevre sorunları ve çevre hakkında çevre bilinci ve duyarlılığı kazanmasını sağlamak
- Beceri: Toplumun çevre sorunlarını tanımlaması ve analiz etmeleri için beceriye sahip olmalarını sağlamak
- Bilgi: Toplumun çevre sorunlarına yönelik bilgi ve tecrübe sahibi olmalarını sağlamak
- Tutum: Toplumun çevre için önemli unsurları ve çevresel duyarlılığı, çevreyi korumaya yönelik isteklerini kazandırmayı sağlamak
- Katılım: Toplumun çevre sorunlarını gidermeye yönelik çalışmalarına her seviyeden katılma olanağını sağlamak (57).

Tiflis Bildirgesinin Hedefleri;

- Ekonomik, politik, sosyal ve çevre bilimi gibi olaylar arasında kentsel ve kırsal kesimdeki bireylerin çevre bilinci ve duyarlılığını geliştirmek.
- Bireylerin bilgi, beceri, sorumluluk, tutum, ve değer yargılarını çevreyi koruma ve iyileştirme yolunda tüm imkanları sağlamaktır.
- Bireylerde ve toplumda çevre için yeni davranışlar geliştirmektir (58).

Türk toplumu çevresinden eğitim düzeyi ve yapısal özellikleri ile kopuk yaşamaktadır. Bu sorunlara çözüm bulmak için okul öncesi, ilköğretim düzeyi, meslek eğitimi ve meslek sonrası eğitim ile mümkün olmaktadır (61).

2.7 Hemşirelik Eğitimi ve Çevre Kavramı

Hemşirelik yalnızca bakım ve huzurun sağlanmasına yönelik tek meslek iken, günümüzde hemşirelik mesleğindeki değişimler sağlığı yükseltme, hastalıkları

önleme hakkında yoğunlaşmış ve yaygınlaşmıştır. Yakın gelecekte önemi artan çağdaş hemşirelerin savunucu, karar verici, yönetici, rehabilite edici ve eğitici rollerinin önemi gün geçtikçe artmaktadır (62). Bu sebeple öğrencilerin bu rollere sahip olmasını sağlayacak öğrencilerin duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor öğrenme becerilerini geliştirecek eğitim sistemi gerekmektedir (63). Hemşirelik eğitiminin amacı; etkin problem çözme becerisi kazanmış, kuram ve ilkeyi birleştirebilen öğrenme sürecinde eleştirel düşünebilen ve aktif sorun çözme ustalığı kazanmış hemşireler yetiştirmektir (62). Hemşirelik eğitiminin öğrencilere etik ögelere yaraşır çalışma, sağığı geliştirme, sistemli ve bütüncül yaklaşımla bakım verme, takım ortamında çalışma, kanita dayalı uygulama yapma, ömür boyu öğrenme ve başkalarının öğrenmesine yardımcı olma ve aktif iletişim kurma özelliklerini kazandırabilecek kalitede olması gerekmektedir (63). Florence Nightingale'in hemşirelik eğitimi ile ilgili felsefesine göre; tüm hemşireler hemşirelik eğitimi almalıdır; hemşirelik eğitimini, hemşirelik eğitimi alan öğretmenler vermelidir; hemşirelik okulları bağımsız bir yapıda olmalıdır. Tıp okulları ve hastanelere bağı olmamalıdır. Hemşireler hem sağılıklı hem hasta bireylerin bakımından sorumludur. Hastaları çevreleri ile ele almalı ve sosyal yapıları ile değerlendirilmelidir gibi ilkeleri kapsar (19).

Hemşirelik tarihi boyunca hemşireler çevrenin hasta bakımında önemli bir yere sahip olduğunun farkında olmuşlardır. çevre ile hemşireliğin iş birliği içinde olması iletişim ve ekileşim de bulunması hemşirelik bakımının temelini oluşturmuş, çevre ise hemşirelik mesleğinin en önemli bileşenlerinde biri haline gelmiştir (64). Çevre sorunlarının tehlikeli durumlara ulaşması ve toplum sağığını önemli ölçüde tehdit eder duruma gelmesi başta hemşireler olmak şartıyla tüm sağılık profesyonellerinin çevreye karşı duyarlı olmalarını çevre sorunlarının bilincine

varmaları gerekmektedir (64). Çevre bilinci olgusunun okullarda eski eğitim sistemiyle gerçekleşmeyeceği ve söz konusu çevre bilincinin uyandırılmasında eğitim sistemi oldukça yetersiz kalmaktadır. Türkiye de bu yetersizlik oldukça yoğun bir şekilde göze batmakta, eğitim sistemlerinde nasıl şekilleneceğinin ve son aşaması Üniversite döneminde belli olmaktadır (65).

Toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesinde önemli yeri olan hemşirelere büyük görevler düşmektedir. Bu da lisans eğitimi sırasında gerekli bilgi ve donanımlı almış hemşireler ile mümkündür (14). Hemşirelerin çevre sağlığını düzenlemesi, insan sağlığını pozitif yönde etkilemesi açısından büyük görevleri vardır. Hemşirelik eğitiminde özellikle çevre konusuna yer verilmesi, çevrenin sağlık bakım hizmetlerinin insan sağlığına etkileri konusunda hemşirelerin bilinçlenmesini sağlamaktadır (64). Çağdaş hemşireliğin kurucusu olan Florence Nightingale'in çevre kavramı günümüz hemşireliğin temel kuram ve kavramları arasında yer alarak önemi artmaktadır. Hemşirelik ve çevre arasındaki yıllardır süre gelen bağlantının önemini vurguladığı ‘’ hemşirelik üzerine notlar’’adlı kitabında savaş ve yaşam koşullarını gözlemleyerek ışık, koku, yetersiz beslenme, temiz hava gibi fiziksel çevre faktörlerinin insan sağlığını etkilediğini belirtmiştir(17).

2.8. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ve SONUÇLARI

Tablo 2 : Öğrencilerin Çevre Sorunların Yönelik Tutum ve Davranışlarına Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yazar(lar)/Dergi	Araştırmanın Adı	Yer ve örneklem	Araştırmanın türü	Veri Toplama Araçları	Anahtar Bulgular
Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) (29)	Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi	Ege Üniversitesi 250 öğrenci	Tanımlayıcı	Çevresel Tutum Ölçeği	Fen ve sosyal bilimleri öğrencilerine; kız öğrencilerinin, erkek öğrencilerine göre çevresel duyarlılıkları yüksek olduğu görülmüş, bununla birlikte öğrencilerin yarısından fazlasının çevre sorunlarını gidermek için kişisel önlemler aldıkları belirtilmiştir.
Çınar, Akduran, Dede ve Altınkaynak (2010) (14).	Hemşirelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları	Sakarya- Üniversitesi 75 öğrenci	Tanımlayıcı	Çevresel Tutum Ölçeği	Hemşirelik son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranışlarının istenilen düzeyde olduğu, çevresel risk faktörlerinin ise öğrenciler tarafından risk olarak algılanmadığı belirlenmiştir.
Gürbüz ve Çakmak (2012) (66).	Biyoloji Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi	Dicle Üniversitesi 119 öğretmen adayı	Betimsel	Çevresel Tutum Ölçeği	Çalışmada çevreye yönelik artan tutum ve davranışların üniversitenin ilk yıllarından son yıllarına doğru bir azalma gösterdiği, Yani 1. Sınıftan 3. Sınıfa doğru çevre duyarlılığının arttığı fakat 4. ve 5. Sınıflarda çevre duyarlılığında azalma olduğu belirlenmiştir.

Öztürk ve Öztürk (2015) (54).	Öğretmen Adaylarının Çevre ve Çevre Eğitimi İle İlgili Görüşleri	Ordu- 134 kişi	Betimsel	Çevre Sorunları ve Çevre Eğitimi ölçeği	Sosyal duyarlılık ve akademik duyarlılık alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığı fakat öğrenim görülen ana bilim dalına göre farklılık olmadığı belirlenmiştir.
Demirci (2012) (67).	İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi	Kayseri İlkokul 6,7,8. Sınıf öğrencileri	Tanımlayıcı	Çevresel tutum ölçeği ve anket	Kız öğrencilerin erkek öğrencilerine göre çevreye karşı tutumlu oldukları, çevre ile ilgili ders almayan öğrencilere göre çevreye karşı tutumları daha yüksek olduğu, annesi lise veya ilköğretim mezunu olan öğrencilere göre çevreye karşı tutumlarının az olduğu tespit edilmiştir.
Özdemir ve arkadaşları (2004) (68).	Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunları Konusundaki Farkındalık Ve Duyarlılıkları	Ankara Tıp Fakültesi toplam 301 öğrenci	Kesitsel	37 Soruluk Anket Formu	Araştırmada toplumun çevreye karşı duyarlı olması beklenirken, konuya yeterli ilgi gösterilmediği ve çevre konusunda verilen eğitimleri yetersiz olduğu saptanmıştır.
Altınparmak (2002) (69).	Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları	Isparta 1 ve 4 sınıf öğrencileri	Tanımlayıcı kesitsel	Çevresel Tutum Ölçeği	Çevre ile ilgili eğitim alma, çevreye karşı ilgili olma ve kız öğrenci olma, öğrencilerin çevre tutumunu olumlu yönde etkileyen en önemli faktördür.
Önder (2015) (9).	İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının İncelenmesi	Isparta 543 ilköğretim öğrencileri	Betimsel	Çevre Tutum Ölçeği	Erkek öğrencilerin çevre tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, bahçeli evde oturup oturmama, evcil hayvan besleme durumu ve okulda çevre ile ilgili kulüplere katılma durumu konularında anlamlı bir farklılık saptanmadığı bulunmuştur.

Genç ve Genç (2013) (70).	Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi	Dicle 45 öğrenci	Tarama modeli	Çevresel Tutum Ölçeği	Öğrencilerin çevre eğitimi sırasında ailesi ile kalan öğrencilerin yurtta kalan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük çevresel tutum puanına sahip olduğu bulunmuştur.
Ercengiz ve arkadaşları (2014) (71).	Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Duyarlılıklarının İncelenmesi	Ağrı 200 öğretmen adayı	Betimsel	Çevre Sorunlarına Yönelik Duyarlılık Ölçeği	Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumları orta seviyede bulunmuştur.
Yurt ve arkadaşları (2010) (81)	Öğretmen adaylarının erken çocuklukta çevresel tutumların araştırılması	Ankara, afyon, denizli, Konya 605 öğretmen adayı	Tanımlayıcı	Çevresel tutum ölçeği	Cinsiyet ve yaşadığı yere bağlı olarak, okul öncesi öğretmen adaylarının çevresel tutumlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur
Sadık ve Sadık (2014) (82)	Öğretmen adaylarının çevre bilgisi ve tutumları üzerine bir araştırma	Adana 323 öğretmen adayı	Tanımlayıcı	Anket ve Çevre Tutum Ölçeği	Öğretmen adaylarının orta düzeyde çevresel bilgisi vardır, çevre açısından daha olumlu bir tutuma sahipken düşük düzeydeki çevresel davranışlar gösterdikleri bulunmuştur.
Ugulu ve arkadaşları (2013) (83)	Lise Öğrencilerinin Çevresel Tutumları: Ölçek Geliştirme ve Onaylama	İzmir 350 lise öğrencisi	Tarama	Çevre tutum ölçeği	Çevre tutum ölçeği geçerli ve güvenilirliğine göre çevre ve fen eğitimi alanında kullanılabileceği bulunmuştur.

Bölüm 3

GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Tipi

Bu araştırma; Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ) Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde (SBF) lisans düzeyinde eğitim gören Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığını incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

3.2 Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı güz döneminde DAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören 1. 2. 3. ve 4. sınıf Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile yapılmıştır.

3.3 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı güz döneminde DAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümünde öğrenim gören 1. (92) 2.(95) 3.(58) ve 4. (41) sınıf öğrencileri oluşturmuş, araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip, evren üzerinden çalışılarak, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve veri toplama süreci içerisinde derse katılan 286 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir (Evrenin %84'ü). Öğrencilerden bir kişi araştırmaya katılmak istemediğini belirtmiştir. Diğer 53 öğrenci verilerin toplandığı gün sınıfta olmamaları nedeniyle araştırmaya katılamamıştır. Toplamda 54 öğrenci araştırmanın örnekleme dahil edilmemiştir.

Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri:

- ✓ Hemşirelik 1. 2. 3. ve 4 sınıf öğrencisi olmak

Araştırmanın Değişkenleri:

Bağımlı Değişkenler: Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği Puan Ortalaması

Bağımsız Değişkenler: Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri (cinsiyet, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, sigara kullanma durumu, herhangi bir çevre kulübünün aktivitesine katılıp katılmama durumu, üniversitede çevre konusunda ders alıp almama durumu, çevre kulüplerine üye olup olmama durumu vb.) ise bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır.

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilere yönelik bilgileri içeren “ Öğrencilere Ait Tanıtıcı Özellikler Soru Formu ” ile öğrencilerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığını belirlemek amacı ile “Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği” kullanılmıştır.

3.4.1 Öğrencilere Ait Tanıtıcı Özellikler Soru Formu

Hemşirelik lisans öğrencilerinin sosyo-demografik özellikler ve tanıtıcı özelliklerinin toplanması amacı ile araştırmacı tarafından literatürden (Çınar ve ark.,2010; Şenyurt ve ark.,2011; Çelik ve ark.,2016) yararlanılarak 18 sorudan oluşan kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Bu form öğrencilerin, cinsiyet,yaş, sınıf, anneniz çalışıyor, babanız çalışıyor, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, sigara kullanma, herhangi bir çevre kulübünün aktivitesine katılıp katılmama, üniversitede çevre konusunda ders alıp almama, çevre kulüplerine üyelik durumlarını inceleyen sorulardan oluşmaktadır.

3.4.2 Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği

Ölçek 2013 yılında Yeşilyurt ve arkadaşları tarafından biyoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılığına yönelik görüşlerini belirlemek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek 5 likert tipli ve 37 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 15 maddenin (1-15) ifade ettiği çevre bilinci alt boyutu ve 22 maddenin (16-37) ifade ettiği çevresel duyarlılık alt boyutu yer almaktadır.

Ölçek 5'li Likert tipinde hazırlanmıştır ve ortalama puanlar üzerinden bakarsak en düşük 1 puan en yüksek 5 puan alınır. '1=kesinlikle katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum' şeklinde derecelendirme yaptığımızda 1 den 5 e doğru katılımcıların ölçekteki ifadelere katılımı artar. Ölçekte sadece 10. madde olumsuz anlam içermektedir ve bu maddenin puanlaması ter çevrilerek yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek minimum-maksimum puan 46-181 aralığıdır. Ortalama olarak ise 1-5 arasında puanlar alınabilir. Ölçeğin yapılan analizler sonucunda cronbach alpha değeri 15 maddeden oluşan çevre bilinci faktörü için 0.912 ve 22 maddeden oluşan çevresel duyarlılık faktörü için 0.902 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin genelinden elde edilen cronbach alpha değeri ise 0.921 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa değeri, 15 maddeden oluşan çevre bilinci faktörü için .837 ve 22 maddeden oluşan çevresel duyarlılık faktörü için .936 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin genelinden elde edilen cronbach alpha değeri ise .940 olarak bulunmuştur (3).

3.5 Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri, belirlenen örneklemin tamamına ulaşabilmek için, hemşirelik bölümü öğrencilerin en çok katılımlarının olduğu temel derslerinde toplanmıştır. Araştırmacı verilerin toplanmasından önce 1. 2. 3. ve 4 sınıf öğrencilerinin ana derslerini belirleyerek, ilgili dersin öğretim elemanından derse

başlamadan önce veri toplamak için izin almıştır. Veriler 19 ve 23 Aralık 2016 tarihleri arasında araştırmacı tarafından sınıf ortamında toplanmıştır. Anket formları dağıtılmadan önce araştırmanın amacı, anketin uygulanma süresi ve anket formu hakkında öğrencilere bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere “Gönüllü Bilgilendirilmiş Olur Formu” dağıtılarak, öğrencilerden yazılı onam alınmıştır. Sonrasında araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere anket formları dağıtılmıştır ve aynı ortamda geri alınmıştır anket formlarına ortalama 15 dakikada cevaplanmıştır.

3.6 Verilerin İstatistiksel Analizi

Çalışma sonucunda elde edilen verilerin girilmesi ve değerlendirilmesi istatistik uzmanı danışmanlığında SPSS (20.0) programı ile yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin normal dağılım özelliği sergileyip sergilemediğini test etmek için yapılan normalite testi (One-Sample Kolomogorov-Smirnov Testi) sonucunda verilerin dağılımının normal dağılım özelliği sergilemediği görölmüştür. Bu sonuca göre ayrıca verilen analizinde non-parametrik teknikler kullanılmıştır. İkili grupların karşılaştırılmasında “Mann Whitney U Testi” tekniği, üç ve üçten fazla grupların karşılaştırılmasında ise “Kruskal-Wallis H Testi” tekniği kullanılmıştır. “Kruskal Wallis H Testi” sonuçları anlamlı çıktığında ise gruplar arasındaki farklılıkları test etmek içinde “Mann Whitney U Testi” tekniği kullanılmıştır.

3.7 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi Hemşirelik Bölümü 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenle araştırma sonuçları yalnızca bu gruba genellenebilir.

3.8 Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için, Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölüm Başkanlığı'ndan "Kurum İzni" (Ek-1) ,Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan "Etik Kurul İzni" (Ek-2) ve araştırmaya katılacak olan öğrencilerden gönüllülük esas alınarak "Gönüllü Bilgilendirilmiş Olur Formu" (Ek-3) ile hem yazılı hem de sözlü onamları alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılacak olan "Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği için yazardan e-posta yolu ile izin alınmıştır (Ek 6).

3.9 Araştırma Takvimi

Şekil 2: Araştırmanın Takvimi

Bölüm 4

BULGULAR

Hemşirelik Bölümü 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığını incelenmesi amacıyla planlanan çalışmada bulgular 5 başlık altında incelenmiştir.

1. Hemşirelik Öğrencilerine Ait Tanıtıcı Özellikler
2. Hemşirelik Öğrencilerinin Ailelerine Ait Tanıtıcı Özellikler
3. Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları
4. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları
5. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ailelerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları

4.1 Hemşirelik Öğrencilerine Ait Tanıtıcı Özellikleri

Tablo 3 : Hemşirelik Öğrencilerine Ait Tanıtıcı Özellikleri (n= 286)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Yaş		
18-19 yaş arası	86	30.1
20-21 yaş arası	123	43.0
22 yaş ve üzeri	77	26.9
Cinsiyet		
Kadın	183	64.0
Erkek	103	36.0
Sınıf Düzeyi		
1. Sınıf	92	32.1
2. Sınıf	94	32.9
3. Sınıf	58	20.3
4. Sınıf	42	14.7
Kaldıkları Yer		
Ailemle	127	44.4
Arkadaşlarımla	59	20.6
Yurtta	100	35.0
Sigara Kullanma		
Evet	98	34.3
Hayır	188	65.7
Çevre Konusuna İlgi Duyma		
Evet	98	34.2
Bazen	104	36.4
Hayır	20	7.0
Konuya Göre Değişiyor	64	22.4
Herhangi Bir Çevre Kuruluşunun Aktivitesine Katılma		
Evet	81	28.3
Hayır	205	71.7
Çevreyi Kirleten Bireylere Karşı Tepki		
Her Zaman	122	42.7
Ara sıra	128	44.8
Nadiren	24	8.4
Hiç Tepki Göstermem	12	4.1
Üniversitede Çevre Konusunda Ders Alıp Almama		
Evet	39	13.6
Hayır	247	86.4
Çevre Kulüplerine Üye Olup Olmama		
Evet	15	5.2
Hayır	271	94.8
Toplam	286	100

Tablo 3’de araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerine ait tanıtıcı özellikler verilmektedir. Öğrencilerin %43’u 20-21 yaş arası, %64 kadın, %36.0’sı erkektir. Yine araştırmaya katılan hemşirelik ğrencilerinin, % 32,9’u ikinci sınıf ğrencisi olmakla birlikte %44.4’u ailesi ile kalmaktadır. Öğrencilerin %65.7’si sigara kullanmamaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %36.4’nun evre konusuna bazen ilgi duyduğu, %71.7’sinin ise evre konusu ile ilgili hiç bir aktiviteye katılmadığı görülmüştür. Öğrencilerin %44.8’i çevreyi kirleten bireylere karşı ara sıra tepki gösterdiklerini ifade ederken, %86.4’ evre konusu hakkında hiç bir ders almadıklarını ve %94.8’i herhangi bir evre kulübüne ye olmadığını belirtmiştir.

4.2 Öğrencilerin Ailelerine Ait Tanıtıcı Özellikler

Tablo 4: Öğrencilerin Ailelerine Ait Tanıtıcı Özellikler (n:286)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Annenin Eğitim		
Okuryazar	46	16.1
İlköğretim	135	47.2
Lise	83	29.0
Yüksek Öğrenim	22	7.7
Babanın Eğitim		
Okuryazar	19	6.6
İlköğretim	117	40.0
Lise	111	38.8
Yüksek Öğrenim	39	13.6
Anne-Çalışma		
Çalışıyor	82	28.7
Çalışmıyor	204	71.3
Baba Çalışma		
Çalışıyor	228	79.7
Çalışmıyor	58	20.3
Ekonomik		
Gelir Gidere Denk	198	69.2
Gelir Giderden Az	49	17.2
Gelir Giderden Fazla	39	13.6
Ailede Çevre İle İlgili Konuların Konuşulma		
Evet	61	21.4
Bazen	148	51.7
Hayır	40	14.0
Konuya Göre Değişiyor	37	12.9
Toplam	286	100

Tablo 4’de araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ailelerine ait tanıtıcı özellikler verilmektedir. Öğrencilerin %47.2’sinin annesi, %40.9’nun babası ilköğretim mezunu, %71.3’nün annesi herhangi bir işte çalışmazken, %79.7’sinin babası çalışmakta ve %69.2’sinin geliri giderine denktir. Öğrencilerin %51.7’sinin ailesinde bazen çevre ile ilgili konuların konuşulduğu görülmüştür.

4.3 Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları

Tablo 5: Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutları	N	Ort ± SS	Min Puan	Max Puan
Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan	286	130.13 ± 23.30	46.00	181.00
Çevre Bilinci alt Boyutu	286	52.10 ± 9.79	20.00	71.00
Çevresel Duyarlılık Alt Boyutu	286	15.34 ± 15.34	22.00	110.00

Tablo 5’de; Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan ortalamaları ve çevre bilinci alt boyutu ve çevresel duyarlılık alt boyutu puan ortalamaları yer almaktadır. Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel puan ortalaması 130.13 ± 23.30 (min= 46.00, max= 181.00). Çevre Bilinci alt Boyutu puan ortalaması 52.10 ± 9.79 (min= 20.00, max= 71.00) ve Çevresel Duyarlılık Alt Boyutu puan ortalaması 15.34 ± 15.34 (min= 22.00, max= 110.00)’dür.

4.4 Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları

Tablo 6: Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları (n:286)

Özellikler	N	Sıra Ort.	İstatistiksel Analiz
Yaş			
18-19 yaş arası	86	150.16	$X^2= 5.49$ Sd= 2 p = .064
20-21 yaş arası	123	130.61	
22 yaş ve üzeri	77	156.64	
Cinsiyet			
Erkek	183	145.39	U = 9078.5 p = .606
Kadın	103	140.14	
Sınıf Düzeyi			
1. Sınıf	92	149.43	$X^2= 2.88$ Sd= 3 p = .409
2. Sınıf	94	146.05	
3. Sınıf	58	144.03	
4. Sınıf	42	124.06	
Kaldıkları Yer			
Ailemle	127	128.59	$X^2= 11.07$ Sd= 2 p =.004
Arkadaşlarımla	59	139.12	
Yurtta	100	165.03	
Sigara Kullanma			
Evet	98	126.61	U = 7556.5 p = .013
Hayır	188	152.31	
Çevre Konusuna İlgili Duyma			
Evet	98	186.46	$X^2= 44,81$ Sd= 3 p = .000
Bazen	104	121.39	
Hayır	20	86.23	
Konuya Göre Değişiyor	64	131.54	
Herhangi Bir Çevre Kuruluşunun Aktivitesine Katılıp Katılmama			
Evet	15	166.41	U = 6446.5 p = .003
Hayır	271	134.45	
Çevreyi Kirleten Bireylere Karşı Tepki			
Her Zaman	122	170.39	$X^2= 33.12$ Sd= 3 p = .000
Ara sıra	128	133.75	
Nadiren	24	99.67	
Hiç Tepki Göstermem	12	61.83	
Üniversitede Çevre Konusunda Ders Alıp Almama			
Evet	39	167.12	U = 3895.5 p = .045
Hayır	247	139.77	
Çevre Kulüplerine Üye Olup Olmama			
Evet	81	167.70	U = 1669.5 p = .244
Hayır	205	142.16	
Toplam	286		100

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tablo 6’da görüldüğü gibi ÇBÇDÖ genel puanları ile “yaş” ($X^2= 5.49$ $p = .064$) değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tablo 6’da görüldüğü gibi ÇBÇDÖ genel puanları ile “cinsiyet” ($U = 9078.5$ $p = .606$) durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tablo 6’da görüldüğü gibi ÇBÇDÖ genel puanlarının öğrencilerin “sınıf düzeyi”ne ($X^2= 2.88$ $p = .409$) göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>.05$).

Yine Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “kaldıkları yer durumu” ($X^2= 11.07$ $p = .004$) değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<.05$). Analizlerin sonucunda farklılığın ailesi ile birlikte kalan hemşirelik öğrenci grubu ile yurttan kalan hemşirelik öğrenci grubu arasında olduğu görülmüştür ($U= 2399.5 - p= .050 - =.05$). Bu sonuca göre yurttan kalan hemşirelik öğrenci grubunun ÇBÇDÖ genel puanları ailesinin yanında kalan hemşirelik öğrenci grubuna göre daha yüksek ve olumludur. Diğer kalınan yer grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “sigara kullanıp kullanmama durumu” ($U= 7556.5$; $p= .013$) değişkenine göre istatistiksel açıdan 0.033 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Sigara kullanmayan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları, sigara kullanan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarından daha yüksektir, yani bu farklılık sigara kullanmayan hemşirelik öğrencilerinin lehinedir.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tablo 6'da görüldüğü gibi ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “çevre konusuna ilgi duyma durumu” değişkeni arasında $\chi^2 = 44.81$; $p:0.000$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<.05$).

Analizlerin sonucunda farklılığın çevre konusu ilginizi çekiyor mu? sorusuna evet cevabı veren hemşirelik öğrenci grubu ile çevre konusu ilginizi çekiyor mu? sorusuna hayır cevabı veren hemşirelik öğrenci grubu arasındadır ($U:394.5 - p: .000 - .05$). Bu sonuca göre çevre konusu ilginizi çekiyor mu? sorusuna evet cevabı veren hemşirelik öğrenci grubunun ÇBÇDÖ genel puanları çevre konusu ilginizi çekiyor mu? sorusuna hayır cevabı veren hemşirelik öğrenci grubuna göre daha yüksek ve olumludur.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları; hemşirelik öğrencilerinin “herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılıp katılmama durumu”(U = 6446.5 p = .003) değişkenine göre istatistiksel açıdan 0.002 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları, herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılmayan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarından daha yüksektir, yani bu farklılık herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılan hemşirelik öğrencilerinin lehinedir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları ile öğrencilerin “çevreyi kirleten bireylere karşı tepki durumu” değişkeni ($X^2 = 33.12$ p = .000) arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<.05$).

Yine analizlerin sonucunda farklılığın çevreyi kirleten bireylere karşı her zaman tepki gösteririm cevabını veren hemşirelik öğrenci grubu ile hiç tepki

göstermem cevabını veren hemşirelik öğrenci grubu arasındadır (U:331,0 – p: ,001 - .05). Bu sonuca göre çevreyi kirleten bireylere karşı her zaman tepki gösteren hemşirelik öğrenci grubunun ÇBÇDÖ genel puanları hiç tepki göstermeyen öğrenci grubuna göre daha yüksek ve olumludur.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “üniversitede çevre konusunda ders alıp almama durumu” (U = 3895.5 p = .045) değişkenine göre istatistiksel açıdan 0.021 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<.05). Üniversitede çevre konusunda ders alan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları, üniversitede çevre konusunda ders almayan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarından daha yüksektir, yani bu farklılık üniversitede çevre konusunda ders alan hemşirelik öğrencilerinin lehinedir.

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarının hemşirelik öğrencilerinin”çevre kulüplerine üye olup olmama” (U = 1669.5 p = .244) gruplarının sıralama ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır (p>.05).

4.5 Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ailelerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları

Tablo 7:Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ailelerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları (n:286)

Özellikler	N	Sıra Ort.	İstatistiksel Analiz
Anne Eğitim			
Okuryazar	46	150.01	$X^2 = .556$ Sd: 3 p = .907
İlköğretim	135	144.24	
Lise	83	138.89	
Yüksek Öğrenim	22	142.75	
Babanın Eğitim			
Okuryazar	19	139.05	$X^2 = 1.107$ Sd= 3 p = .775
İlköğretim	117	148.49	
Lise	111	137.69	
Yüksek Öğrenim	39	147.22	
Anne Çalışma			
Çalışıyor	82	129.75	U = 7236.5 p = .075
Çalışmıyor	204	149.03	
Baba Çalışma			
Çalışıyor	228	139.00	U = 5587,0 p = .068
Çalışmıyor	58	161.17	
Ekonomik			
Gelir Gidere Denk	198	143.90	$X^2 = 1.15$ Sd= 2 p = .562
Gelir Giderden Az	49	150.99	
Gelir Giderden Fazla	39	132.08	
Aileleri İle Çevre İle İlgili Konuların Konuşulup Konuşulmama			
Evet	61	206.73	$X^2 = 55.70$ Sd= 3 p = .000
Bazen	148	133.06	
Hayır	40	88.61	
Konuya Göre Değişiyor	37	140.34	
Toplam		286	100

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tablo 7’de görüldüğü gibi ÇBCDÖ genel puan ortalamaları ile “annenin eğitim durumu” ($X^2 = .556$ p = .907) “ babanın eğitim durumu” ($X^2 = 1.107$ p = .775) değişkenleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır (p>.05).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tablo 7’de görüldüğü gibi ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “anne çalışma”(U = 7236.5 p = .075) “babanın çalışma ”(U = 5587,0 p = .068) değişkenleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarının hemşirelik öğrencilerinin ”ekonomik durumu” (X²= 1.15 p = .562) durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarının hemşirelik öğrencilerinin “aileleri ile çevre ile ilgili konuların konuşulup konuşulmama durumu” (X²= 55.70 p = .000) sorusuna verdikleri cevap gruplarının sıralama ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<.05).

Yine analizlerin sonucunda farklılığın ailenizde çevre ile ilgili konular konuşuluyor mu? sorusuna evet cevabı veren hemşirelik öğrenci grubu ile hayır cevabı veren hemşirelik öğrenci grubu arasındadır. (U:347.0 – p: .000 - .05). Bu sonuca göre ailenizde çevre ile ilgili konular konuşuluyor mu? sorusuna evet cevabı veren hemşirelik öğrenci grubunun ÇBÇDÖ genel puanları hayır cevabı veren hemşirelik öğrenci grubuna göre daha yüksek ve olumludur.

Bölüm 5

TARTIŞMA

Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığını incelemek amacıyla yapılan bu çalışma aşağıdaki başlıklar altında tartışılacaktır;

1. Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları
2. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları
3. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ailelerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları

Hemşirelik Öğrencilerinin ÇBÇDÖ Genel Puan Ortalamalarının Tartışılması

Öğrencilerin “Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği” puan ortalamaları değerlendirildiğinde hemşirelik öğrencilerinin ölçek puan ortalamaları 130.13 ± 23.30 olarak bulunmuştur (min= 46.00 max= 181.00).

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığının yüksek olduğu görülmektedir.Çelik ve ark.’nın (2016) hemşirelik ve tıp öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının iyi düzeyde olduğu saptanmıştır(72). Okuroğlu’nun (2012) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmasında hem çevre merkezli hem de insan merkezli tutum puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır (64). Ek ve ark.nın (2009) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında da hemşirelik öğrencilerinin çevresel tutum puanı yüksek düzeyde bulunmuştur (73). Benzer olarak Çınar ve ark.nın (2010) hemşirelik bölümü öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarının iyi düzeyde olduğu saptanmıştır (14). Şenyurt ve ark.(2011) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin çevresel tutum ölçeği puan ortalaması yüksek bulunmuştur(29). Ünver ve ark. (2015) hemşireler üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında çevre tutum ölçeği puanının yüksek olduğu görülmüştür(30). Yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi literatür çalışmaları çalışma bulgumuzla benzerlik göstermektedir.

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre ÇBÇDÖ Genel Puan Ortalamaları Tartışılması

Günümüzde ortaya çıkan ve toplum sağlığını tehdit eden çevre sorunları sınır tanımaz bir hal alarak küresel bir durum haline ulaşması bu konuda acil tedbirler alınması gerektiği neticesini doğurmuştur. Bireylerin çevre duyarlılığına ve bilincine sahip olması, çevre sorunlarını önlemede gayret göstermesi toplumsal bir görev haline gelmiştir. Sağlığı etkileyen çevresel riskler konusunda, hemşirelik öğrencilerinin duyarlı ve bilinç sahibi olmaları beklenmektedir (74). Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ puanları ile hemşirelik öğrencilerinin “yaş” ($p < .05$, Tablo 6) değişkeni arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bizim çalışmamızın aksine, Ek ve arkadaşlarının (2009) yapmış oldukları çalışmalarında çevre tutum ölçeği ve yaş değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (73). 20 yaş ve altında olan öğrencilerin puanlarının 21 yaş ve üzerine oranla daha düşük olduğu saptanmıştır. Altınparmak (2012) üniversite öğrencileri ile birlikte yaptıkları çalışmada öğrencilerin çevre tutum ölçeği ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (69). Yine başka bir çalışmada Çınar ve arkadaşları (2010) hemşirelik bölümü son sınıf öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin çevre tutum ölçeği puanına göre yaş değişkenlerine ortalamaları arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır (14).

Yapılan çalışmada araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları ile “cinsiyet” ($p > .05$ tablo 6) durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında Ercengiz ve ark. (2014) öğretmen adayları ile yapmış oldukları çalışmalarında çevre duyarlık düzeyinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini saptamışlardır (71). Çınar ve

ark.(2010) hemşirelik öğrencileri ve Çelik ve ark. (2016) hemşirelik ve tıp öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmaların da cinsiyete göre çevre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlamamışlardır(14,72). Okuroğlu (2012) hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu çalışma sonucunda kız öğrencilerin çevre merkezli tutum puanı erkek öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunurken, erkek öğrencilerin çevreye yönelik kayıtsız tutum puanı kız öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur(64). Ünver ve ark. (2015) Hemşireler üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında kadın hemşirelerin çevre farkındalık ölçeği çevre tutum ölçeği puanının erkek hemşirelerden daha yüksek bulmuşlardır(30). Altınparmak (2012) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevre tutum ölçeği puanları daha yüksek olduğu görülmüştür(69). Aydın ve Ünalı (2013) öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmalarında kız öğrencilerinin çevreye yönelik ölçeğinden aldıkları puan ortalaması erkek öğrencilerin puan ortalamasından daha yüksek bulmuşlardır(74).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarının öğrencilerin “sınıf düzeyi”ne göre ($p > 0.005$ tablo 6) anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bizim çalışmamızın sonuçları ile benzer çalışmalara rastlanmaktadır. Öcal (2013) öğretmen adayları ile yaptığı çalışmasının sonucuna göre çevreye yönelik tutumlarında sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlamamıştır(75). Güven ve ark. (2013) öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmalarında öğretmen adaylarının sağlıklı yaşama yönelik tutum ve çevre sorunlarına yönelik tutumların sınıf seviyesine göre sınıf düzeylerine göre farklılık bulunmamıştır (76).Gürbüz ve ark.(2012) Biyoloji öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada ise çevresel düşünce ölçeğinde sınıfların puan ortalamasına bakıldığında

3.sınıf öğrencilerin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir(77). Sam ve ark. (2010) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmasında sınıf düzeyi artıka çevresel tutum puan ortalamaların yükseldiği fakat çevresel risk algısı ölçeğinin ortalamasının farklılık göstermediği görülmüştür (78). Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “kaldıkları yer ” ($p<.05$, Tablo 6) değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Yurtta kalan hemşirelik öğrenci grubunun ÇBÇDÖ genel puanları ailesinin yanında kalan hemşirelik öğrenci grubuna göre daha yüksek ve olumludur. Genç ve Genç (2013) sınıf öğretmenliği öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmalarında eğitimleri sırasında ailesi ile birlikte kalan öğrencilerin yurtta kalan öğrencilere göre çevresel tutum ölçeği puanı anlamlı düzeyde düşük olduğunu bulmuşlardır (70). Bizim çalışmamızın aksine Çelik ve ark.(2016) hemşirelik ve tıp öğrencileri ile yapmış oldukları ve Çınar ve ark. (2010) hemşirelik son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışma sonucuna göre kaldıkları yer ile ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmamışlardır(72,14).Çalışmamızda Yurtta kalan hemşirelik öğrencilerinin çevre bilinci ve duyarlılığın yüksek bulunmasının nedeninin, bu öğrencilerin sorumluk sahibi olmaları (aileden ayrı yaşamaları), oda düzeni, çevre düzeni, oda arkadaşları ile birlikte kalmaları toplum sağlığı ve hijyeni (mutfak, banyo, tuvalet vb.) gibi önemli faaliyetleri kendi başına yapmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “sigara kullanma durumu durumu” değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir (Tablo 6 , $p<.05$). Sigara kullanmayan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları, sigara kullanan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarından daha yüksektir, yani bu farklılık sigara kullanmayan hemşirelik öğrencilerinin lehine yüksek ve olumludur. Çınar ve ark

(2010) Hemşirelik bölümü öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada ve Çelik ve ark. (2012) hemşirelik ve tıp öğrencileri ile yaptığı çalışmasında sigara içme durumu ile çevre tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır(14,72). Bizim çalmamızda hemşirelik bölümü öğrencilerinin öğrenim gördükleri dönem içerisinde almış oldukları dahiliye dersinin hastalıklara yönelik video ödevleri sunulmakta örneğin akciğer hastalıkları (koah) gibi konu başlıklarına yer verilmektedir. Öğrenci gurupları ödevlerini hazırlarken sigaranın toplum sağlığı ve birey sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini yakından incelemektedir. Bunun yanı sıra hastane stajlarında özellikle göğüs ve dahiliye servislerinde gördükleri vakalar ve yine dönem içerisinde halk sağlığı stajlarında topluma vermiş oldukları sağlıklı yaşam yönelik hazırlamış oldukları eğitimler neticesinde sağlıklı yaşamın önemini anladıkları sigaranın olumsuz etkilerinin bilincine varmış oldukları ve tüm bunlarında çalışma sonuçlarımızı etkilemiş olacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBCDÖ genel puan ortalamaları ile “çevre konusuna ilgi duyma durumu” değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 6 , $p<.05$). Analizlerin sonucunda Çevre konusuna ilgi duyan öğrencilerin ölçek puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Öcal (2013) sosyal bilimler öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmasında çevreye yönelik tutum ölçeği puanlarının çevre konuları ile ilgilenme düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur(75). Altınparmak (2012) üniversite öğrencilerinde yapmış olduğu çalışmasında çevreye ilgi duyanların çevre tutum ölçeği puanları ile ilgi duymayanların ölçek puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur(69). Çalışmamızın sonucunda hemşirelik öğrencilerinin çevre konusundaki ilgileri arttıkça çevreye karşı olumlu tutum, bilinç ve duyarlılık içerisinde olmaları çalışmamız için beklenen bir sonuçtur. Bunun yanı sıra hemşirelik

öğrencilerinin insan sağlığıyla ilgilenmesi, öğrencilerin geçmişten almış oldukları çevre ile ilgili eğitimleri ve medyada yer alan çevre sağlığına yönelik kamu spotlarının da çalışma sonucunu etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBCDÖ genel puanları; hemşirelik öğrencilerinin ‘herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılıp katılmama değişkenine göre istatistiksel açıdan 0.002 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir (Tablo 6 , $p<.05$). Herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBCDÖ genel puanları, herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılmayan hemşirelik öğrencilerinin ÇBCDÖ genel puanlarından daha yüksektir, yani bu farklılık herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitesine katılan hemşirelik öğrencilerinin daha yüksek bulunmuştur. Çelik ve ark.(2016) hemşirelik ve tıp öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin %79.5'nin herhangi bir çevre kulübüne üye olmadığı saptanmıştır(72). Şenyurt ve ark.(2011) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmalarında öğrencilerin %83.2 çevre örgütü aktivitelerine katılmadığı görülmüştür(29). Ek ve ark. (2009) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında %22.7 sinin çevre ile ilgili herhangi bir aktiviteye katılmamıştır(73). Genç ve Genç (2013) Sınıf öğretmenliği öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada çevre kuruluşu aktivitesine katılma durumu %84.4 hayır cevabı yüksek bulunmuştur(70). Ünver ve ark.(2015) hemşireler üzerinde yapmış olduğu çalışmalarında %25.3 herhangi bir faaliyetlerde bulunmadığını %74.7 çevreyi korumaya yönelik bir faaliyete bulunduğu görülmüştür(30). Hemşirelik öğrencilerinin çevreye yönelik etkinliklere katılmamalarında dergi, gazete tv programlarını takip etme sosyal medya ve iletişim araçları yoluyla aktiviteleri takip etme yönünde desteklenmelidir

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları ile öğrencilerin “çevreyi kirleten bireylere karşı tepki durumu” değişkeni arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 6, $p<.05$). Bu sonuca göre çevreyi kirleten bireylere karşı her zaman tepki gösteren hemşirelik öğrenci grubunun ÇBÇDÖ genel puanları hiç tepki göstermeyen öğrenci grubuna göre daha yüksek ve olumludur. Şenyurt ve ark.(2011) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin %16.0 ının çevreyi kirleten bireylere karşı her zaman tepki gösterdiği %10 unun hiç tepki göstermediği saptamışlardır(29). Bizim çalışmamızın sonucuna göre öğrencilerin çevreyi kirleten bireylere karşı tepki göstermesinin yüksek çıkma sebebinin; öğrencilerin %65.73’ü sigara kullanmamasının , %34.27’si nin çevre konusuna ilgi duymasının ve %5.25’ nin çevre kuruluşunun aktivitesine katılmasının etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “üniversitede çevre konusunda ders alıp almama durumu” değişkenine göre istatistiksel açıdan düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir (Tablo 6, $p<.05$). Üniversitede çevre konusunda ders alan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları, üniversitede çevre konusunda ders almayan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarından daha yüksektir, yani bu farklılık üniversitede çevre konusunda ders alan hemşirelik öğrencilerinin yüksektir. Genç ve Genç (2013) sınıf öğretmenleri öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun okul yaşamında ve veya dışarıda çevre ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları saptanmıştır(70). Ürey ve Şahin (2010) akademik personel ile yapmış olduğu çalışmalarında çevresel tutum ölçeği puanları çevre konusunda ders alıp almama değişkenine göre %65nin hayır cevabı verdiği görülmektedir(79). Altınparmak (2012) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında derslerde

çevre ile ilgili eğitim alanların çevre tutum ölçeği puanlarının eğitim alanmayanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır (69). Sam ve ark.(2010) Üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada çevre dersi alanların çevresel tutum puan ortalamalarının çevre dersi alanmayanlardan daha yüksek olduğu, çevresel risk algısının ölçeğinin puan ortalamaları ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği saptanmıştır (78). Özellikle hemşirelik öğrencilerinde üniversitede çevre konusunda ders alması çevre sorunlarının çözümü için gerekli ortamın oluşturmasında büyük bir öneme sahiptir. Çevre konusunda derslerin alınması toplumun çevresini tanıma var olan gelecekte oluşabilecek çevre sorunlarının çözümlenmesinde çevresel duyarlılık ve bilincin geliştirilmesinde önemlidir.

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ailelerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “annenin eğitim durumu” “babanın eğitim durumu” değişkenleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 7, $p>.05$). Çelik ve ark. (2016) hemşirelik ve tıp öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin %28.2’sinin annesinin lise mezunu olduğu, %30.2’sinin ise babasının yükseköğretimden mezun olduğunu bulmuşlardır (72). Okuroğlu (2012) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin anne baba eğitimlerinin çevreye yönelik tutum puanları ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (64). Altınparmak (2012) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada anne baba eğitimi durumu ile çevre tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (69). Şenyurt ve ark.(2011) Üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada anne baba eğitim durumunun çevresel tutum ölçeği puan ortalamaları ile aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır(29). Öcal (2013) öğretmen

adayları ile yaptığı çalışmasında baba eğitim durumu ile çevresel tutum ölçeği puanı aralarında anlamlı fark bulmazken anne eğitim düzeyi ile ölçek arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Anne eğitim düzeyi ilköğretim olan öğrencilerin ölçek puanları anne eğitim düzeyi lise olanların ölçek puanının daha yüksek olduğu görülmektedir(75).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puan ortalamaları ile “annelerinin çalışıp çalışmama ” değişkenine göre istatistiksel açıdan düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Tablo 7, $p \leq .05$). Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanları; hemşirelik öğrencilerinin “babalarının çalışıp çalışmama” değişkenine göre istatistiksel açıdan düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Tablo 7, $p \leq .05$). Çelik ve ark.(2016) hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin annelerinin %23.3 nün çalışmadığını babalarının ise %17.0 nın çalıştığı sonucunu bulmuşlardır (72).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarının hemşirelik öğrencilerinin”ekonomik durumu” arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 7, $p > .05$). Aydın ve Kaya (2011) lise öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin aile gelir durumu ile çevre duyarlılığına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır(80). Genç ve Genç (2013) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında ekonomik durumu ile çevresel tutum ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmıştır(70). Okuroğlu (2012) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada ekonomik durum ile çevreye yönelik tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır(64). Şeyurt ve ark (2011) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında çevresel tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulmazken gelir gidere

denk ve az olan gurubu çevresel tutum ölçeği puan ortalamalarını yüksek bulmuştur(29). Çelik ve ark. (2016) Hemşirelik ve tıp öğrencileri ile yaptığı çalışmalarında ailesin ekonomik durumu orta düzeyde olan öğrencilerin çevresel tutum ölçeği puan ortalamalı yüksek olduğunu bulmuşlardır(72).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin ÇBÇDÖ genel puanlarının hemşirelik öğrencilerinin “aileleri ile çevre ile ilgili konuların konuşulup konuşulmama durumu” sorusuna verdikleri cevap gruplarının sıralama ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 7, $p<.05$). Analizlerin sonucunda Ailesinde çevre ile ilgili konular konuşulan öğrencilerin ÇBÇDÖ puanları daha yüksek bulunmuştur. Çınar ve ark.(2010) hemşirelik öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin çevre ile ilgili konuların konuşulma durumuna %56.4 ü bazen cevabını vermiştir(14). Genç ve Genç (2013) öğretmen adayları ile yapmış oldukları çalışmalarında ailelerini çevre konusunda konuşulma durumuna göre %66.7 si evet cevabını verdiği saptanmıştır(70). Çelik ve ark.(2016) hemşirelik ve tıp öğrencilerinde yapmış oldukları çalışmalarında ailelerini çevre konusunda konuşulma durumuna evet cevabı veren öğrencilerin çevresel tutum ölçek puanı yüksek olduğu saptanmıştır(72). Aile içerisinde çevre kirliliği, toplum sağlığı ve birey sağlığı konularının konuşulmasında bireylere çevre ile ilgili farkındalık, çevre bilinci ve duyarlılığını kazandırdığını söylemek mümkündür.

Bölüm 6

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

Bu araştırma; Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin ÇBÇDÖ incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Hemşirelik Öğrencilerinin “Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği” puan ortalamaları değerlendirildiğinde ölçek puan ortalamaları 130.13 ± 23.30 olarak bulunmuştur (min= 46.00 max= 181.00). Araştırmanın sonucunda öğrencilerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığının yüksek olduğu görülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerine ilişkin sonuçlar aşağıda belirtilmiştir (Tablo 3)

1. Öğrencilerin %43’ü 20-21 yaş arası, %64’ü kadın, % 32,9’u ikinci sınıf Öğrencisi olmakla birlikte %44.4’ü ailesi ile kalmaktadır.
2. Öğrencilerin %65.7’si sigara kullanmamaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %36.4’nün çevre %71.7’sinin çevre konusu ile ilgili hiç bir aktiviteye katılmadığı görülmüştür.
3. Öğrencilerin %44.8’i çevreyi kirleten bireylere karşı ara sıra tepki gösterdiklerini ifade ederken, %86.4’ü çevre konusu hakkında hiç bir ders almadıklarını ve %94.8’i herhangi bir çevre kulübüne üye olmadığını belirtmiştir.

Hemşirelik öğrencilerin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık ölçeğine ait puan ortalamaları ve etkileyen faktörlere ilişkin sonuçlar aşağıda belirtilmektedir:

Öğrencilerin ÇBCDÖ puan ortalamalarında farklılık yaratan faktörlerin “kaldıkları yer ”($P<0.05$) ,(tablo 6),” sigara kullanma”(p< 0.05) ,(tablo 6), “çevre konusuna ilgi duyma”(p< 0.05) , (tablo 6) “çevre kuruluşu aktivitesine” (p< 0.05), (Tablo 6), “çevreyi kirletenlere tepki durumu” (p< 0.05) , (tablo 6), “çevre konusunda ders alma durumu” (p< 0.05), (Tablo 6), olduğu saptanmıştır.

6.2 Öneriler

Çalışma bulguları doğrultusunda verilen öneriler aşağıdaki sunulmaktadır

1. Toplumda giderek artan sigara kullanma alışkanlığının azaltılmasında hemşirelik öğrencilerine verilecek olan eğitimlerin önemi, kamu spotları, özellikle öğrencilerin kaldıkları yurt ortamlarında uygulanan cezaların caydırıcı olması önerilmektedir.
2. Çevre ile ilgili üniversiteler öncelikli olarak çevre ile ilgili klüp dernek gibi oluşumların sağlanması için öğrencileri teşvik etmeli ver onlara yardımcı olmalıdır. Üniversiteler çevre ve çevre sorunlarına ilgi uyandırabilmek için kongre, sempozyum, form, proje ödevleri gibi etkinlikler düzenlenmeli ve tekrarlanmalıdır. 5 haziran dünya çevre gününde hemşirelik öğrencilerini farklı aktivitelerle çevre duyarlılığı ve bilinç düzeyleri geliştirilmelidir.
3. Günümüzde çevre bilinci sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamayı insanın temel haklarından biri olarak kabul edilmektedir. Çevre sorunlarının ortaya çıkmadan önlenmesinde yada var olan sorunların çözümlenmesi için düzenlemelere ihtiyaç vardır. Ortaya çıkan çevre sorunlarının önlenmesinde hatta durdurulmasında öncelikle toplumsal yapının değişmesi önemlidir. Bu

anlamda öğrencilerin çevreyi kirleten bireylere tepki göstermesi ve önlemler alması önemli bir yere sahiptir.

4. Üniversitelerin farklı akademik alanlarında da çevre ile ilgili dersler konulmalı, çevre sorunlarını çözümlenmede disiplinler arası yaklaşımın temelleri atılmalıdır. Hemşirelik öğretim planlarına çevre ile ilişkin derslerin konulması mevcut derslerin içeriklerinde çevre ile ilgili saatlerin artırılması ve ders dışında öğrencilere düzenli olarak seminerlerin verilmesi önerilmektedir.
5. Hemşirelik eğitim programında öğrencilerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığını daha da artıracak, geliştirecek bu tutumlarını bireysel ve mesleki yaşamlarına yansıtılmalarını sağlayacak çevre kuruluşlarında ve bu kuruluşların etkinliklerinde aktif rol almalarını destekleyecek etkinlikler artırılmalıdır.
6. Klinisyen hemşirelerin, hemşire akademisyenlerin ve öğrenci hemşirelerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığı konusunda ileri düzeyde geniş ölçekli araştırmalar yapmaları önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] Özgürler, S., Cansaran, A. (2014). *Graduate Students, Study Of Environmental Literacy And Sustainable Development*, International Electronic Journal Of Environmental Education, 4(2), 71-83.
- [2] Yaşaroğlu, C., Akdağ, N. (2013), *İlköğretim Birinci Kademe İçin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Issn: 1308–9196.
- [3] Yeşilyurt, S., Gül, Ş., Demir, Y. (2013). *Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı: Ölçek Geliştirme Çalışması*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13 (25), 38 - 54
- [4] Alınacı, Ü., Koç, F.(2009). *Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği İle Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi*, Balıkesir Üniversitesi Burhaniye MYO bölgesel kalkınma kongresi.
- [5] Ergin, E. (2011). *Çevre Bilinci Geliştirmede Sosyal Bilgiler Dersinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- [6] Oğuz, D., Çakıcı, I., .Kavas, S. (2011). *Yüksek öğretimde öğrencilerin çevre bilinci*, SDÜ Orman Fakültesi Dergisi ,12 ,34-39.

- [7] Kirk, M. (2002). *The impact of globalization and environmental change on health: challenges for nurse education*, Nurse Education Today , 22, 60-71
- [8] Çabuk, B., Karacaoğlu, C. (2003). *Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi eğitim bilimleri fakültesi dergisi, 1-2
- [9] Önder, R. (2015). *İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının İncelenmesi*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 115-124
- [10] Özpınar, D. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri (Afyonkarahisar ili Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez.
- [11] Dindar, Y.(2014). *Çevre Kimliği Yüksek Ve Düşük Olan Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Çevre Eğitimi İnançlarının Kıyaslanması* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ABANT İzzet BAYSAL Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [12] Bourdeau, P.(2004), *The Mannature Relationship And Environmental Ethics*, Journal Of Environmental Radioactivity, 72, 9-15.
- [13] Çelikbaş, A., Yalçınkaya, T., Banoğlu, K.(2013), *İlköğretim Öğrencileri Gözü ile Çevre ve Çevre Eğitimi*, 3. International Geography Symposium- Geomed

- [14] Çınar, N., Akduran, F., Dede, C., Altınkaynak, S.(2010). *Hemşirelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları* , Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı.
- [15] Türk Dil Kurumu, Çevre , <http://www.tdk.gov.tr>. 20.11.2016.
- [16] T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çevre, <http://www.ormansu.gov.tr>. 20.11.2016.
- [17] Bodur, G. (2010), *Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Duyarlılığına İlişkin Görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- [18] Perihan, V.(2012), *Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar*, (2.Basım) İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.
- [19]Pektekin, Ç.(2013), *Hemşirelik Felsefesi*, (1.basım) İstanbul: Medikal Yayıncılık.
- [20] Ocakçı, A. F., Alpar, Ş. E. (2013), *Hemşirelikte Kavram, Kuram Ve Model Örnekleri*, (1. Basım) İstanbul: Medikal Yayıncılık .
- [21] Öz, F. (2010), *Sağlık Alanında Temel Kavramlar*,(2. Basım) Ankara: Mattek Matbacılık.

- [22] Karahan, G.(2009), *Hemşirelik Öğrencilerinin Ekosentrik, Antroposentrik Ve Çevreye Yönelik Antipatik Tutumları*, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- [23] Ay, F.A. (2011), *Sağlık Uygulamalarında Temel Kavramlar ve Beceriler*, (3.Basım) İstanbul: Nobel Matbaacılık
- [24] Ünlü, İ. (2012) , *ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin kültür algılarının İncelenmesi* Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 13 (1), 77-92.
- [25] Artut, Ş. (1994) ,*Yaşlı Hastaların Hastanelerini Fiziksel Çevre Düzenlemesine Yönelik Yaşadığı Sorunlar ve Beklentilerin Belirlenmesi* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- [26] Erol, G. H. (2005), *Sınıf Öğretmenliği İkinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- [27] Aymaz, R. (2009), *Isparta Burdur Üretim İşletmeleri Çevre Konularına ve Çevre Muhasebesine Yaklaşımlarına İlişkin Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [28] Erci, B.(2010), *halk sağlığı hemşireliği*, (1.basım) Ankara : Göktuğ Yayıncılık

- [29] Şenyurt, A., Temel, B. A., Özkahraman, Ş. (2011), *Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi*, S.D.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi , 2 (1).
- [30] Ünver, S., Avcıbaşı, İ. M., Özkan, K. Z. (2015), *Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Çevre Tutumu ve Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi*, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 18 (4).
- [31] Köroğlu, V. (2008), *Tarsus'ta Çevre Sorunlarıyla İlgili Uygulamalı Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [32] Bayram, H., Dörtbudak, Z., Fişekçi, E. F., Kargın, M., Bülbül, B. (2006), *“Hava Kirliliğinin İnsan Sağlığına Etkileri, Dünyada, Ülkemizde ve Bölgemizde Hava Kirliliği Sorunu ” Paneli Ardından*, dicle tıp dergisi, 33 (2), 105-112.
- [33] Başar, P., Okyay, P., Ergin, F., Coşan, S., Yıldız, A. (2005), *Aydın İli Kent Merkezinde Hava Kirliliği*, ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 6(3), 11-15.
- [34] Güler, Ç., Akın, L. (2015), *Halk Sağlığı Temel Bilgiler 2* , (3. Basım), Ankara : Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- [35] Akın, M., Akın, G. (2007), *Suyun Önemi , Türkiye’ De Su Potansiyeli, Su Havzaları Ve Su Kirliliği*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi , 47 (2), 105- 118.

- [36] Ünlü, A., Çoban, F., Tunç, S. M. (2008), *Hazar Gölü Su Kalitesinin Fiziksel ve İnorganik- Kimyasal Parametreler Açısından İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi , 23(1), 119-127.
- [37] Hayta, A., B. (2006), *Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Ailenin Yeri ve Önemi*, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi(KEFAD), 7 (2), 359-376.
- [38] Kurt, Y. Ü. (2013), *Lise Öğrencilerinin Çevre Sorunları Konusundaki Bilişsel Yapılarının ve Alternatif Kavramlarının Belirlenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [39] Güler, Ç., Çobanoğlu, Z. (1997), *Toprak Kirliliği*, (1. Basım), Ankara: Barok Ofset.
- [40] Algan, F. T. K., Bilen, S.(2005), *Toprak Kirlenmesi ve Biyolojik Çevre*, Atatürk Üniv. Zırrat Fakültesi Dergisi, 36 (1), 83-88.
- [41] Çağlarırnak, N., Hepçimen, A.Z.(2010), *Ağır Metal Toprak Kirliliğinin Gıda Zinciri Ve İnsan Sağlığına Etkisi*, derleme makale, akademik gıda, 8 (2), 31-35.
- [42] Sencar, P. (2007), *Türkiye' De Çevre Koruma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- [43] Çelik, S., M. (2013), *Lise Öğrencilerinin Çevreyi Korumaya İlişkin Tutumları ve Çevre Konularındaki Başarı Düzeylerinin Araştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [44] TÜMER, N., B., K. (2015), *Okul Öncesi Çocuklar İçin “ Çocuklar İçin Çevre Ölçeği ” nin Geliştirilmesi ve Çevre Eğitim Programının Çocukların Çevreye Karşı Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi*, Doktora Tezi
- [45] Gürel, Ş., K. (2008), *Çevre Sorunlarına Duyarlılık Ve Çevre Bilinci(Afyonkarahisar İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- [46] İbiş,S. (2009),*Biyoloji Öğretmen Adaylarının Küresel ve Ulusal Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [47] Yücel, M., Altunkasa, F., Güçray, S., Uslu, C., Say, N. P. (2006), *Adana’da Çevre Duyarlılığı Düzeyinin ve Geliştirme Olanaklarının Araştırılması*, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 19(2),217-228.
- [48] Kızılaslan, H., Kızılaslan, N. (2005), *Çevre Konularında Kırsal Halkın Bilinç Düzeyi ve Davranışları (Tokat İli Artova İlçesi Örneği)*, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi , 1(1) .
- [49] Erten, S.,(2005), *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarında Çevre Dostu Davranışların Araştırılması*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 28, 91-100 .

- [50] Altınışık, M.(2016), *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum Ve Davranışlarının Belirlenmesi* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- [51] Erten, S. (2004), *Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?*, Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı. Sayı 65-66.
- [52] Erökten, S., (2015), *Bölgelere Göre Öğrencilerde Çevre Bilincinin Karşılaştırılması*, PAU Eğit.Fak. Dergisi, 38, 169-179.
- [53] Polat, G., Bahar, M. (2009), *Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlari Hakkında Bilişsel Yapılarının Tespiti*, Gülcan POLAT'ın doktora tezinin bir bölümüdür.
- [54] Öztürk, T., Öztürk, Z.,F.(2015), *Öğretmen Adaylarının Çevre ve Çevre Eğitimi İle İlgili Görüşleri (Ordu Üniversitesi Örneği)* , Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute,18 (33).
- [55] Atasoy, E., Ertürk, H.(2008), *İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştirmasi*, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi ,10(1).
- [56] Erkal, S., şafak, ř., Yeryutan, C. (2011), *Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Bilincinin Oluşmasında Ailenin Rolü*, Sosyoekonomi Dergisi, 1.

- [57] Ünal, S., Dımışkı, E.(1999), *Unesco.Unep Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye'de Ortaöğretim Çevre Eğitimi*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 16 (17) , 142 – 154.
- [58] Kılıç, S.(2013), *Yükseköğretimde Çevre Eğitiminin Çevre Bilinci Oluşumuna Etkisi: Niğde Üniversitesi İibf Kamu Yönetimi Örneği*, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 6 (1), 63-80.
- [59] Timur, S., Yılmaz, ř., Timur, B. (2013), *İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi ve Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) 14(2), 191-203.
- [60] Doğan, Ö., K., Kutay, Y., Çakır, M. (2016), *Lise öğrencilerinin güncel çevre sorunları hakkındaki algıları: İzmir örneği*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi , 44 ,15-31.
- [61] Çavuş, A.(2013), *Ortaokul 7.Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersinin Çevre Eğitimi Açısından Etkiliğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bingöl İli Örneği)*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [62] Görüş, S., Nevin,B., Bayındır, S.K.(2014), *Hemşirelik Eğitiminde Simülasyon Kullanımı*, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 4(2), 25-29.

- [63] Sarmasoğlu, Ş.(2014), *Hemşirelik Eğitiminde Standart Hasta Kullanımının Öğrencilerin Psikomotor Beceri Geliştirme Süreçlerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- [64] Okuroğlu,G.,K. (2012), *Hemşirelik Eğitiminin Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi*, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi , 3.
- [65] Yücel,S.,A., Morgil, İ.,F.(1998), *Yüksek Öğretimde Çevre Olgusunun Araştırılması*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim fakültesi dergisi 14 , 84-91.
- [66] Gürbüz, H., Çakmak, M. (2012), *Biyoloji Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 , 162-173.
- [67] Değirmenci, M. (2012), *İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kayseri İli Örneği)*, Journal Of European Education (JEE) ISSN 2146-2674 Volume 2 Issue 2.
- [68] Özdemir,O., Yıldız, A., Ocaktan, E., Sarışen, Ö. (2004), *Tip Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunları Konusundaki Farkındalık ve Duyarlılıkları*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 57 (3).
- [69]Altınparmak, S.(2012), *Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları*, Uluslararası Hakemli Akademik Sağlık Ve Tıp Bilimleri Dergisi, 2(2).

- [70] Genç, M., Genç, T. (2013), *Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi*, Asya Öğretim Dergisi, 1(1), 9-1.
- [71] Ercengiz, M., Kurt, S.K., Polat, S. (2014), *Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Duyarlılıklarının İncelenmesi (Ağrı İli Örneği)*, Ekev Akademi Dergisi, 18 (59) .
- [72] Çelik, S., Başaran, T., Gökalp, M., R., Yaşıldal, M., Han, Oğuz. (2016), *Hemşirelik Ve Tıp Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları*, HSP , 3(2), 91-98.
- [73] Ek, H. N., Kılıç, N., Ögdüm, P., Düzgün, G., Şeker, S. (2009), *Adnan Menderes Üniversitesinin Farklı Akademik Alanlarının Öğrenim Gören İlk Ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları Ve Duyarlılıkları*, Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(1), 125-136.
- [74] Aydın, F., Ünaldı, Ü.E. (2013), *Cografya Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Çevreye Yönelik Tutumları*, Kalem Eğitim Ve İnsane Bilimleri Dergisi, 3(1), 11-42.
- [75] Öcal, T. (2013), *Sosyal Bilimler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi*, Marmara Coğrafya Dergisi, 333-352.
- [76] Güven, I., Yurdatapan, M., Benzer, E., Şahin, F. (2013), *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Tutumları Ile Sağlıklı Yaşama Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi*, Kastaomu Eğitim Dergisi, 21(4), 1431-1448.

- [77] Gürbüz,H., Çakmak, M.(2012), *Biyoloji Öğretmen Bölümü Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 162-173.
- [78] Sam, N., Gürsakal, S.,Sam, R. (2010), *Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı Ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi*, Akademik Bakış Dergisi.
- [79] Ürey, M., Şahin, B. (2010), *Akademik Personelin Çevre Sorunları Ve Çevre Eğitimine Yönelik Duygu, Düşünce Ve Davranışlarının Değerlendirilmesi*, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 134-149.
- [80] Aydın, K., Kaya, H.(2011), *Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi*, Marmara Coğrafya Dergisi, 229-257.
- [81] Yurt, Ö., Kalburan, C.N., Kandır, A.(2010), *Investigation of the environmental attitudes of the early childhood teacher candidates*, Procedia Social and Behavioral Sciences 2 ,4977–4984.
- [82] Sadık, F., Sadık, S. (2014), *A study on environmental knowledge and attitudes of teacher candidates*, Procedia - Social and Behavioral Sciences 116 ,2379 – 2385.
- [83] Ugulu, İ.,Sahin, M., Baslar, S. (2013), *High School Students' Environmental Attitude: Scale Development and Validation*, Int J Edu Sci, 5(4): 415-424.

EKLER

EK 1: Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Ve Yayın Etiği Kurulu Uygunluk İzni

 <p>Doğu Akdeniz Üniversitesi "Uluslararası Kaliteyi İçerir"</p> <p>Etik Kurulu / Ethics Committee</p>	<p>Eastern Mediterranean University "For Your International Career"</p> <p>P.K. : 99618 Gazimagusa, KUZNEY KIBRIS / Famagusta, North Cyprus, via Mersin-10 TÜRKİYE Tel. : (+90) 392 830 1885 Eksel./Fax: (+90) 392 830 2016 bayrak@amu.edu.tr</p>
<p>Sayı: ETK00-2016-0188</p> <p>05.12.2016</p> <p>Sayın Nur Demet Gök Hemşirelik Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi</p> <p>Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 28.11.2016 tarih ve 2016/34-12 sayılı kararı doğrultusunda, "Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığının Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmanızı, Yrd. Doç. Dr. Hülya Fırat Kılıç'ın danışmanlığında araştırmanız Bilimsel ve Araştırma Etiği açısından uygun bulunmuştur.</p> <p>Bilginize rica ederim.</p> <p> Doç. Dr. Şükrü Tüzmen Etik Kurulu Başkanı</p> <p>ŞT/sky</p> <p>www.emu.edu.tr</p>	

Ek 2: Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Uygunluk İzni

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eastern Mediterranean University
Sağlık Bilimleri Fakültesi / Faculty of Health Sciences

"Eğilimsiz Karşın İzni"
"Fair-Trade International Center"

17. 10. 2016

Sayın Nur Demet Gök

Yüksek Lisans tez çalışması olarak Yrd. Doç. Dr. Hülya Fırat'ın Danışmanlığında yapmayı planladığımız "**Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığın İncelenmesi**" başlıklı araştırmanızı, Hemşirelik Bölümü Lisans programı öğrencileri ile gerçekleştirmeniz uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. R. Selma Görgülü
Hemşirelik Bölüm Başkanı

Gaziantep, North Cyprus, 06.Meydan, 23 TÜRKİYE. www.amm.edu.tr Tel: +90 392 633 1092 - Faks: +90 392 630 3940

Ek 3: Gönüllü Bilgilendirilmiş Olur Formu

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
Sağlık Etik Alt Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

ARAŞTIRMANIN ADI: HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ BENLİK SAYGISI VE ETKİLEYEN BAZI FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ

Bu form ile “Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığının İncelenmesi” isimli çalışmada yer almak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışma, araştırma amaçlı olarak yapılmaktadır ve katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Sizinle ilgili tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Araştırmanın sonunda, kendi sonuçlarınızla ilgili bilgi istemeye hakkınız vardır. Araştırma bitiminde elde edilen sonuçlar, sizin kimliğiniz hiçbir şekilde açıklanmadan, tamamen saklı tutularak ilgili literatürde yayımlanabilecektir.

Araştırmaya katılma konusunda karar vermeden önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Araştırma hakkında tam olarak bilgi sahibi olduktan sonra ve sorularınız cevaplandıktan sonra eğer katılmak isterseniz, sizden bu formu imzalamanız

istenecektir. Şu anda bu formu imzalarsanız bile istediğiniz herhangi bir zamanda bir neden göstermeksizin araştırmayı bırakmakta zgrsünüz. Aynı Şekilde araştırmayı yürüten araştırmacı çalışmaya devam etmeniz sizin için yararlı olmayacağına karar verebilir ve sizi çalışma dışı bırakabilir. Çalışmaya katılmakla parasal bir yük altına girmeyeceksiniz ve size de herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bu araştırma, **Nur Demet Gök** ’n sorumluluğu altında yapılmaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Amacı:

Bu alışma; Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü lisans ğrencilerinin evre Bilici ve evresel Duyarlılığının İncelenmesi amacı ile planlanmaktadır

Araştırmanın Yöntemi:

Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü 1. 2. 3. ve 4.sınıf lisans öğrencilerine çalışma hakkında bilgi verilip yazılı onamları alındıktan sonra formlar uygulanacaktır. Öğrencilerin araştırmaya katılıp katılmama konusundaki kararı tamamen kendilerine ait olduğu, anket formuna isimleri yazmamaları bu çalışmadan toplanılacak verilerin sadece araştırma kapsamında kullanılacağı görüŐülerek ders saati dışında bir saat belirlenecektir. Sınıf ortamında öğrencilere araştırmanın amacı ve gönüllü katılımlarının esas olduğu açıklanacaktır.

Soru, Daha Fazla Bilgi ve Problemler İçin BaŐvurulacak Kişiler :

Gereksiniminiz olduğunuzda aşağıdaki kişi ile lütfen iletiŐime geçiniz.

Adı : Nur Demet GÖK

Görevi : Yüksek Hemşire

Telefon: 0533 871 69 20

Gönüllünün / Katılımcının Beyanı:

Bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı ve ilgili metni okudum. Yukarıdaki bilgileri ilgili araştırmacı ile ayrıntılı olarak tartıştım ve kendisi bütün sorularımı tatmin olacağım Şekilde cevapladı.

Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem, bu durumun bana herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum. Araştırma sırasında herhangi bir neden gōstermeden araştırmadan çekilebilirim. Ayrıca araştırmacı tarafından araştırma dışı da tutulabilirim. Araştırma iēin yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.

Araştırmadan elde edilen benimle ilgili kişisel bilgilerin gizliliğinin korunacağını biliyorum. Araştırma sırasında herhangi bir bilgi, soru sorma ihtiyacım olduğunda

Nur Demet Gōk

ile iletişim kurabileceğimi biliyorum.

Bana yapılan tōm aēiklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu koşullarla sōz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiē bir baskı ve zorlama olmaksızın, gōnōllōlōk iēerisinde katılmayı kabul ediyor ve bu onay belgesini kendi hūr irademle imzalıyorum. Araştırmacı, saklamam iēin imzalı bu belgenin bir kopyasını bana teslim etmiştir.,

Gōnōllō/Katılımcı

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

Görüşme Tanığı

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

Araştırmacı

Adı soyadı, unvanı: Nur Demet Gök , Yüksek Hemşire

Adres: Halil İlhan Hoca Apt. Kat: 1 No: 3

Tel: 0533 871 69 20

İmza:

Tarih:

Ek 4: Öğrencilerin Demografik Özellikleri Formu

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE BİLİNCİ VE ÇEVRESEL DUYARLILIĞININ İNCELENMESİ VERİ TOPLAMA FORMU

Bu form, hemşirelik bölümü öğrencilerinin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığına ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile planlanmaktadır. Boş soru bırakılmaması ve soruların samimiyetle cevaplanması araştırmannın güvenilirliği açısından önemlidir. Lütfen soruları dikkatli okuyarak yanıtlayınız.

Teşekkür ederim
Nur Demet Gök

Kişisel Bilgi Formu

1- Cinsiyetinin

Kadın Erkek

2- Yaşınız.....

3- Sınıfınız

1. Sınıf 2. Sınıf 3. Sınıf 4. Sınıf

4- Annenizin eğitim durumu

5- Babanızın eğitim durumu

☐ Okuryazar Değil	☐ Okuryazar Değil
☐ Okuryazar	☐ Okuryazar
☐ İlköğretim	☐ İlköğretim
☐ Lise	☐ Lise
☐ Yüksek Öğrenim	☐ Yüksek Öğrenim

6- Anneniz çalışıyor mu?

7- Babanız çalışıyor mu?

☐ Çalışıyor	☐ Çalışıyor
☐ Çalışmıyor	☐ Çalışmıyor

8- Ekonomik durumunuzu nasıl algılıyorsunuz?

☐ Gelir gidere denk
☐ Gelir giderden az
☐ Gelir giderden fazla

9- Nerede kalıyorsunuz ?

Ailemle Akrabamla Arkadaşlarımla Yurtta

10-Sigara içiyor musunuz ?

Hergün Arasıra Bırakmış Hiç İçmemiş

11- Çevre konusu ilginizi çekiyor mu?

Evet Bazen Hayır Konuya Göre Değişiyor

12- Herhangi bir çevre kuruluşunun aktivitelerine katıldınız mı?

Evet Hayır

13- Ailenizde çevre ile ilgili konular konuşuluyor mu ?

Evet Bazen Hayır Konuya Göre Değişiyor

14- Çevreyi kirleten bireylere karşı tepki durumunuz nedir?

Her Zaman Arasıra Nadiren Hiç Tepki Göstermem

15- Üniversitede çevre konusunda ders aldınız mı ?

Evet Hayır

16- Hemşirelerin çevre sorunlarına duyarlı olmalarına ilişkin ne düşünüyorsunuz?

.....

17-Çevre klüplerine üye misiniz?

Evet Hayır

18- Çevre konusunda bilgi edinme kaynaklarınız nelerdir?

.....

Ek 5: Çevre Bilinci Ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği

Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeği

Aşağıda çevre bilinci ve çevresel duyarlılığa yönelik 37 ifadeyi dikkatli şekilde okuyup size en uygun olan seçeneği 1 ile 5 rakamlarından birinin üzerine çarpı(x) işareti koyarak seçiniz. Her ifade için sadece bir sayı işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Kararsızım(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum(5)
ÇEVRE BİLİNCİ					
1-Ozon tabakasına zararlı maddeleri içerik tüketim malların(deodorant ve diğer spreylere vb.)kullanmamaya dikkat ederim.					
2-Kendi aracım olsa bile, hava kirliliğini en aza indirmek için genellikle toplu taşıma araçlarını kullanırım.					
3-Havayı daha az kirlettiği için CO2 emisyon değeri düşük araçları tercih ederim					
4-Arabamda/aileme ait arabada çevreci yakıtlar kullanmaya özen gösteriyorum/gösterilir.					
5-Aracımda 2 dk dan fazla bekleme yapılacağı zaman çevre kirliliği önlemek için kontağı kapatırım/kapatırız.					
6-Yakın bir mesafeye gideceksem yürümeyi veya bisiklete binmeyi tercih ederim					
7-Fazla deterjan kullanmak eşyaların daha temiz olmasını sağlar					
8-Yaşadığımız bölgede bahçe, tarla vb arazilerde damlama yöntemiyle sulama yapılır.					
9-Motor yağı, boya gibi zararlı kimyasal maddelerin kanalizasyona karışmamasına özen gösteririm					
10-Dünyada, insanların hiçbir zaman kirlitemeyeceği kadar çok su vardır.					
11-Yazı yazdığım kağıtların her ikisi yüzünü de kullanmaya özen gösteririm					
12-Evimizdeki atıkların çok azı dahi olsa sokağa atılmadan çöp kutusuna ulaşmasına dikkat ederim					
13-Sokak/cadde vb yerlerde elimdeki en ufak bir çöpün(peçete/çekirdek kabuğu vs)çöp kutusuna ulaşmasına dikkat ederim					
14-Okul/hastane/alışveriş merkezi gibi ev dışındaki kapalı mekanlar da elimdeki çöplerin çöp kutusuna ulaşmasına dikkat ederim					
15-Bir ürün alırken atığının geri dönüşümlü olmasına dikkat ederim.					

	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Kararsızım(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum(5)
ÇEVRESEL DUYARLILIK					
16-TV ve radyolarda çıkan çevre ile ilgili programlar ilgimi çeker					
17-Çevre ile ilgili gelişmeleri günlük gazetelerden takip ederim.					
18-Çevre ile ilgili konuları işleyen belgeseller izliyorum.					
19-Okulumuzda çevre temizliği ile ilgili bir faaliyet düzenlenirse gönüllü katılmak isterim					
20-Çevre konusunda yapılan seminer,panel,konferans gibi bilimsel çalışmalara katılıyorum.					
21-Herhangi bir çevreci grubun çalışmalarına katılmak isterim.					
22-Çevre konusundaki bilgilerimi yeri geldiğinde arkadaşlarımla paylaşıyorum.					
23-Çevreye duyarlı bir insan olduğumu düşünüyorum					
24-Arkadaşlarım beni çevreye duyarlı biri olarak bilir.					
25-Canlıların doğal yaşam alanlarının yerleşime açıldığını görmek doğal çevrenin bozulmasına neden olduğundan beni üzer.					
26-İnsanların çevreyle ilgili dikkatsizliklerini düşünmek gelecek konusunda beni endişelendirir.					
27-Çevreyi kirleten insanlara tepkimi anında gösteririm					
28-İnsanların çevreyi koruma çabalarını görmek beni mutlu eder.					
29-Çevremdeki insanların,çevre kirliliği konusunda bilinçlendirmeye çalışırım.					
30-Bazı insanların kullanılmış şişe,teneke kutusu ve kağıtların geri dönüştürme çabaları beni mutlu eder.					
31-Bazı insanların geri dönüşüme olan nesnelere ayırt etmeden doğrudan çöpe atmaları beni rahatsız eder.					
32-İnsanları geri dönüşümün konusunda bilinçlendirmek için düzenlenecek organizasyonlarla kapı kapı dolaşabilirim.					
33-Kirliliği azaltmak için ne yapabileceği konusunda bilgili insanlarla gerektiğinde fikir alış-verişinde bulunurum.					
34-Daha pahalı da olsa çevreye daha az zarar veren ürünleri tercih ederim.					
35-Asla yerlere çöp atmam ve yeşil alanlara çöp bırakmam.					
36-Öğretim esnasında çevresel konulara daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
37-Çevre eğitimi esnasında edindiğim bilgileri güncel hayatta pratiğe dökmeye çalışıyorum.					

Ek 6: Ölçek Kullanım İzin Yazısı

Fw: biyoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılığı ölçeği hakkında Gelen Kutusu x

 Yavuz Demir
ydemir_409@yahoo.com

 Yavuz Demir <ydemir_409@yahoo.com>
Alın: bana

2.07.2016 Yanıt

[Ayrıntılar göster](#)

From: Şeyda Gül <seydagul@atauni.edu.tr>
To: Yavuz Demir <ydemir_409@yahoo.com>
Subject: Re: biyoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılığı ölçeği hakkında
Sent: Thu, Jun 30, 2016 9:31:43 PM

Hocam makalenin sonunda ölçeğin son hali bulunuyor. Ekte gönderiyorum, selamlar

---

Kimden: "Yavuz Demir" <ydemir_409@yahoo.com>
Kime: "Şeyda Gül" <seydagul@atauni.edu.tr>
Gönderilenler: 30 Haziran Perşembe 2016 18:46:10
Konu: Fw: biyoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılığı ölçeği hakkında

---

From: Nur Gök <nur.gok@emu.edu.tr>
To: ydemir_409@yahoo.com <ydemir_409@yahoo.com>
Subject: biyoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılığı ölçeği hakkında
Sent: Wed, Jun 29, 2016 11:34:45 AM

Sayın hocam,

Ben Doğu Akdeniz Üniversitesi Hemsirelik Bölümü yüksek lisans öğrencilerinden Nur Demet Gök. "Hemsirelik öğrencilerinin çevre bilinci ve çevresel duyarlılığının incelenmesi" konulu tez araştırmasını planlamaktayım. Geçerlik Güvenliğini sizin ve Selami Yeşilyurt, Şeyda Gül hocalarımızın yapmış olduğu "Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği"ni araştırmamda kullanmak için izninizi istiyorum. Uygun gördüğünüz takdirde ölçeği ve değerlendirme yöntemini göndermenizi rica eder ve tüm destekleriniz için çok teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Ek 7: Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılık Ölçeğinin Alt Boyutları

Tablo3: Hemşirelik Bölümü Öğrencilerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Alt Boyut Puan Ortalamaları (n:286)

Özellikler	N	Çevre Bilinci Alt boyutu	Çevresel Duyarlılık Alt Boyutu
Yaş			
18-19 yaş arası	86	154.74	145.52
20-21 yaş arası	123	133.73	129.43
22 yaş ve üzeri	77	146.56	163.72
İstatistiksel analiz		$X^2= 3.41$ $Sd= 2$ $p = .181$	$X^2= 8.21$ $Sd= 2$ $p = .016$
Cinsiyet			
Kadın	183	145.97	145.21
Erkek	103	139.11	140.46
İstatistiksel analiz		$U = 8972.5$ $p = .501$	$U = 9111.5$ $p = .641$
Kaldıkları yer durumu			
Ailemle	127	130.25	129.50
Arkadaşlarımla	59	133.70	144.36
Yurtta	100	166.11	160.78
İstatistiksel analiz		$X^2= 11.57$ $Sd= 2$ $P = .003$	$X^2= 8.01$ $Sd= 2$ $p = .018$
Sigara Kullanma Durumu			
Evet	98	121.87	132.02
Hayır	188	154.77	149.48
İstatistiksel analiz		$U = 7092.5$ $p = .001$	$U = 8087.0$ $p = .090$
Sınıf Düzeyi			
1. Sınıf	92	154.61	145.07
2. Sınıf	94	144.47	146.59
3. Sınıf	58	149.07	140.67
4. Sınıf	42	109.30	137.06
İstatistiksel analiz		$X^2= 9.13$ $Sd= 3$ $p = .028$	$X^2= .487$ $Sd= 3$ $p = .922$
Çevre Konusu İlginizi Çekiyor Mu?			
Evet	98	177.32	186.06
Bazen	104	124.39	123.55
Hayır	20	95.93	84.98
Konuya Göre Değişiyor	64	137.63	129.04
İstatistiksel analiz		$X^2= 28.92$ $Sd= 3$ $p = .000$	$X^2= 44.00$ $Sd= 3$ $p = .000$
Üniversitede Çevre Konusunda Ders Aldınız mı?			
Evet	39	163.55	169.29
Hayır	247	140.33	139.43
İstatistiksel analiz		$U = 4034.5$ $p = .103$	$U = 3810.5$ $p = .036$

Tablo3(devam): Hemşirelik Bölümü Öğrencilerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Alt Boyut Puan Ortalamaları (n:286)

Özellikler	N	Çevre Bilinci Alt boyutu	Çevresel Duyarlılık Alt Boyutu
Çevreyi Kirleten Bireylere Karşı Tepki Durumunuz Nedir?			
Her Zaman	122	162.01	172.59
Ara sıra	128	140.43	130.07
Nadiren	24	99.60	109.13
Hiç Tepki	12	75.83	59.79
Göstermem			
İstatistiksel analiz		$X^2= 21.11$ Sd= 3 p = .000	$X^2= 34.92$ Sd= 3 p =.000
Çevre Kulüplerine Üye misiniz?			
Evet	15	142.30	176.33
Hayır	271	143.57	141.68
İstatistiksel analiz		U = 2014.5 p = .954	U = 1540.0 p = .114
Herhangi Bir Çevre Kuruluşunun Aktivitesine Katıldınız mı?			
Evet	81	163.39	164.27
Hayır	205	135.64	135.29
İstatistiksel analiz		U = 6691.5 p = .011	U = 6620,0 p = .008
Hemşirelerin Çevre Sorunlarına Duyarlılığı			
Hemşirelerin Çevre Sorunları Konusunda Gerekli Duyarlılığı Gösterdiğini Düşünüyorum			
	96	150.09	150.72
Hemşirelerin Çevre Sorunları Konusunda Gerekli Duyarlılığı Göstermediğini Düşünüyorum			
	76	140.26	142.28
Hemşireler Olarak Çevre Sorunlarına Önem Vermeliyiz			
	38	160.86	157.61
Herhangi Bir Fikrim Yok			
	29	115.84	114.05
Sağlıklı Olmak İçin Çevremizi Temiz Tutmalıyız			
	47	138.31	137.49
İstatistiksel analiz		$X^2= 5.83$ Sd=4 p = .212	$X^2= 5.78$ Sd= 4 p =.216
Çevre Konusunda Bilgi Edinme Kaynaklarınız Nelerdir?			
Çevre Konusunda Bilgi Sahibi Değilim			
	33	123.83	105.70
Sosyal Çevre			
	32	114.80	144.59
Yazılı Ve Görsel Medya			
	70	145.36	141.30
Teknoloji			
	119	143.88	144.31
Çevre Kulüpleri			
	13	192.04	192.46
Bilimsel Kaynaklar			
	19	183.55	176.84
İstatistiksel analiz		$X^2= 14.71$ Sd= 5 p =.012	$X^2= 14.61$ Sd= 5 p =.012

Tablo4: Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ailelerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Alt Boyut Puan Ortalamaları (n:286)

Özellikler	N	Çevre Bilinci Alt boyutu	Çevresel Duyarlılık Alt Boyutu
Anne Eğitim			
Okuryazar	46	161.99	144.64
İlköğretim	135	138.68	146.74
Lise	83	140.34	137.41
Yüksek Öğrenim	22	146.34	144.23
İstatistiksel analiz		$X^2= 2.90$ Sd: 3 p = .406	$X^2= .668$ Sd= 3 p =.881
Babannın Eğitim			
Okuryazar	19	158.55	128.13
İlköğretim	117	146.85	149.20
Lise	111	140.68	136.02
Yüksek Öğrenim	39	134.12	155.18
İstatistiksel analiz		$X^2= 1.45$ Sd: 3 p = .693	$X^2= 2.90$ Sd: 3 p = .407
Anneniz Çalışma			
Çalışıyor	82	123.90	134.95
Çalışmıyor	204	151.38	146.94
İstatistiksel analiz		$U = 6756.5$ p =.011	$U = 7662.5$ p =.267
Babanız Çalışma			
Çalışıyor	228	138.59	139.05
Çalışmıyor	58	162.81	160.97
İstatistiksel analiz		$U = 5492.0$ p = .046	$U = 5598.5$ p = .071
Ekonomik			
Gelir Gidere Denk	198	146.82	141.64
Gelir Giderden Az	49	147.71	153.50
Gelir Giderden Fazla	39	121.37	140.36
İstatistiksel analiz		$X^2= 3.24$ Sd= 2 p =.198	$X^2= .873$ Sd= 2 p =.646
Ailenizde Çevre İle İlgili Konular Konuşuluyor mu?			
Evet	61	198.41	205.77
Bazen	148	130.76	136.13
Hayır	40	104.05	84.14
Konuya Göre Değişiyor	37	146.57	134.51
İstatistiksel analiz		$X^2= 39.60$ Sd= 3 p =.000	$X^2= 56.84$ Sd= 3 p = .000

Ek 8: Hemşirelik Öğrencilerine Ait Tanıtıcı Özellikleri

Tablo : Hemşirelik Öğrencilerine Ait Diğer Tanıtıcı Özellikleri
(n= 286)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Hemşirelerin Çevre Sorunlarına Duyarlılığı		
Hemşirelerin Çevre Sorunları Konusunda Gerekli Duyarlılığı Gösterdiğini Düşünüyorum	96	33.6
Hemşirelerin Çevre Sorunları Konusunda Gerekli Duyarlılığı Göstermediğini Düşünüyorum	76	26.6
Hemşireler Olarak Çevre Sorunlarına Önem Vermeliyiz	38	13.3
Herhangi Bir Fikrim Yok	29	10.1
Sağlıklı Olmak İçin Çevremizi Temiz Tutmalıyız	47	16.4
Çevre Konusunda Bilgilendirme Kaynaklarınız Nelerdir?		
Çevre Konusunda Bilgi Sahibi Değilim	33	11.5
Sosyal Çevre	32	11.2
Yazılı Ve Görsel Medya	70	24.5
Teknoloji	119	41.6
Çevre Kulüpleri	13	4.5
Bilimsel Kaynaklar	19	6.6
Toplam	286	100

Ek 9:Hemşirelik Bölümü Öğrencilerine Ait Bazı Değişkenlere Göre

Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan

Ortalamaları

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerine Ait Bazı Değişkenlere Göre Çevre Bilinci ve Çevre Duyarlılığı Ölçeği Genel Puan Ortalamaları (n:286)			
Özellikler	N	Sıra Ort.	İstatistiksel Analiz
Hemşirelerin Çevre Sorunlarına Duyarlılığı			
Hemşirelerin Çevre Sorunları Konusunda Gerekli Duyarlılığı Gösterdiğini Düşünüyorum	96	152.03	
Hemşirelerin Çevre Sorunları Konusunda Gerekli Duyarlılığı Göstermediğini Düşünüyorum	76	141.28	X²:6.78 Sd:4 p :.148
Hemşireler Olarak Çevre Sorunlarına Önem Vermeliyiz	38	160.11	
Herhangi Bir Fikrim Yok	29	114.45	
Sağlıklı Olmak İçin Çevremizi Temiz Tutmalıyız	47	134.16	
Çevre Konusunda Bilgi Edinme Kaynaklarınız Nelerdir?			
Çevre Konusunda Bilgi Sahibi Değilim	33	111.67	
Sosyal Çevre	32	129.30	X²: 16.23 Sd: 5 p :.006
Yazılı Ve Görsel Medya	70	143.20	
Teknoloji	119	143.91	
Çevre Kulüpleri	13	201.15	
Bilimsel Kaynaklar	19	181.79	